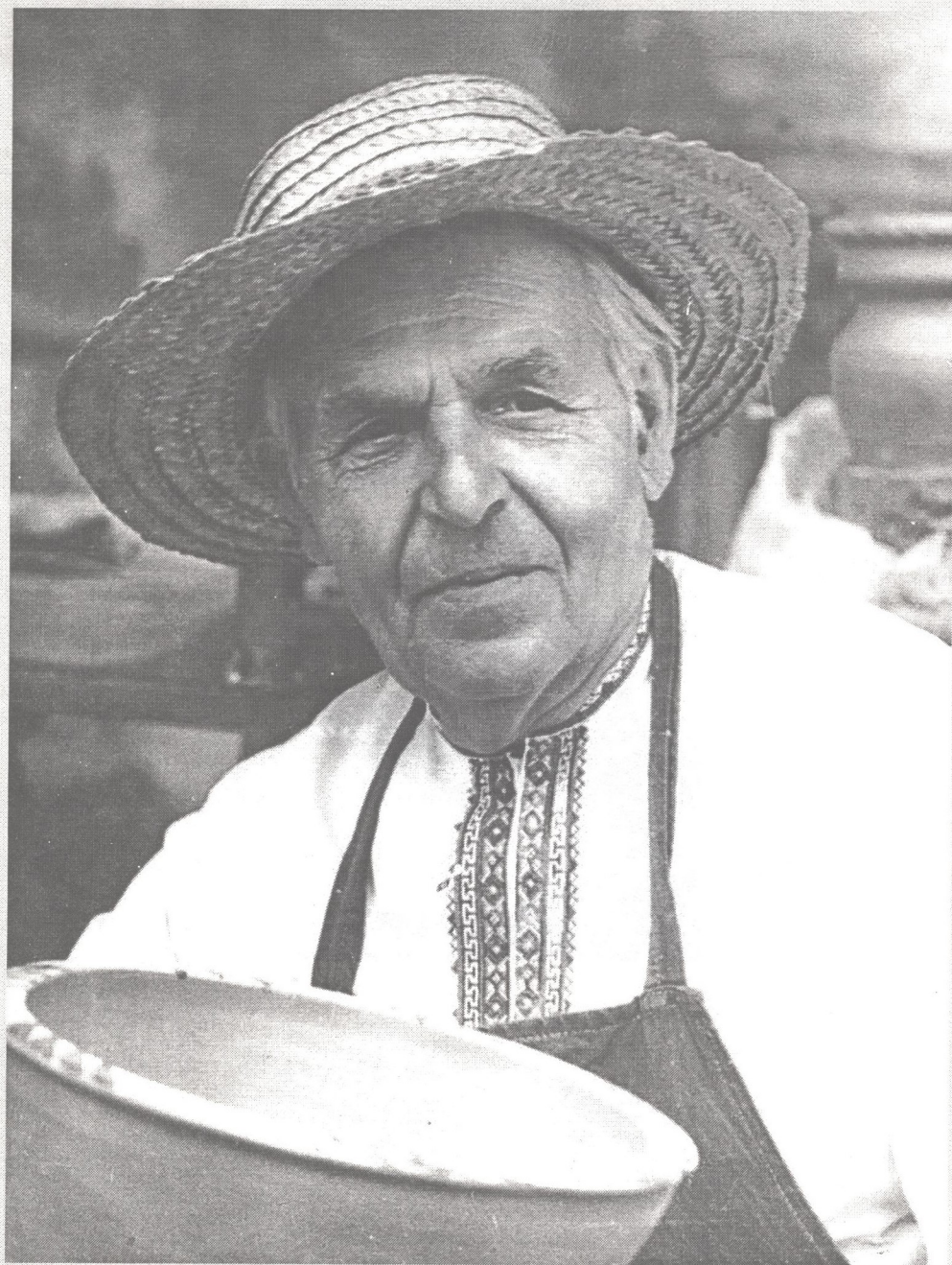

Олексій Луцишин: спомин про Майстра

Олексій Луцишин: спомин про Майстра

ВІННИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Лідія МЕЛЬНИЧУК

Олексій Луцишин: спомин про Майстра

ВІННИЦЯ
2003

Видання виходить за спільною програмою Народознавчого центру Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського та Обласного центру народної творчості.

Висловлюємо подяку всім, хто надав матеріали та фотографії до цієї книги, зокрема: В. Косаківському, А. Машевцеву, В. Очеретному, Л. Філінській, Т. Цвігун.

У тексті збережено традиційну фахову лексику кришинецьких гончарів.

Рецензенти:

М. Кравець, доктор історичних наук, професор;

Ю. Поп, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського;

В. Сергійчук, доктор історичних наук, професор, директор Інституту українознавства Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

М 48 Мельничук Л. Олексій Луцишин: спомин про Майстра /Худож. Юкиш В.; Обл. центр нар. творчості. - Вінниця: Книга-Вега, 2003. - 72 с.: іл.

ISBN 966-621-132-7

У книзі йдеться про життя та діяльність заслуженого майстра народної творчості, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, спадкового гончара Олексія Григоровича Луцишина (1922-2001), який залишив по собі значний художній доробок та мистецьку школу, добру пам'ять і достойний слід на землі.

Видання призначене для етнологів, мистецтвознавців, працівників закладів освіти та культури, широкого загалу шанувальників народного мистецтва.

ISBN 966-621-132-7

УДК 738
ББК 85.125.1

© Л. Мельничук, 2003

© В. В. Юкиш, художнє оформлення, 2003

Переднє слово

Шановний читачу! Перед тобою книга-спомин про самобутнього спадкового подільського майстра-гончара Олексія Луцишина, творчість та подвижництво якого заслуговують нашої вдячності та пам'яті.

Його земний шлях мало чим відрізняється від життя та праці однолітків – сільських ремісників. На долю цього покоління випало чимало випробувань: війни, політичні та економічні потрясіння, масовий наступ держави на кустаря, непосильні податки, а відтак – занепад, руйнування професійних традицій, самобутності одвічного народного промислу...

Ця книга задумувалася ще за його життя. Як певний роздум зрілої людини про свій слід на землі, про те, що вже позаду і що попереду. Це були думки про долю України, народного мистецтва, гончарства, яким самовіддано, з безмежною любов'ю служив все своє свідоме життя. Про долю рідних Кришинець, де на початку ХХ ст. було 150 сімей гончарів, а нині – лише 2 майстри, про непевне сьогодення традиційних народних промислів, втрату спадкових традицій...

Книга мала з'явитися до його 80-річчя. Однак – не сталося... Вона народжується через два роки, вже після відходу майстра в інший світ. Книга змінилася, хоча основна ідея залишилася та ж – слід на землі, та вже не тільки його очима, а й очима рідних, учнів, друзів, мистців, широкого загалу пересічних людей, кому випало щастя спілкуватися з майстром, захоплено пізнавати його творчість. Разом з тим ця книга і про нас з вами. Про здатність нашу любити рідний край, плекати його самобутність, рости дітей у пошані до батька-матері, відчувати в кожному іскру Божу, дбати про збереження і гідне продовження визнаної світом культурно-історичної спадщини власного народу. А також – про нашу мудрість та національну гідність, оптимізм і відповідальність за те, що залишить по собі нинішнє покоління. Адже суспільство, яке не культивує, не береже і не розвиває вікових надбань культури свого народу, приречене на деградацію, на виродження, воно ніколи не виявить прогресу, не досягне розквіту.

Народна кераміка Східного Поділля - унікальне явище мистецтва слов'янського світу. Її найвище піднесення припало на другу половину ХІХ - першу половину ХХ ст. Тоді з-поміж більш як 100 гончарських сіл краю виокремились десятки осередків з яскравими художньо-стильовими ознаками і перетворилися на відомі мистецькі центри. До них справедливо належить і кришинецький гончарний промисел, що у Тульчинському районі на Вінниччині, який дав світові талант Івана Тарасовича Гончара та його учня Олексія Григоровича Луцишина. Гончарство побутувало тут з давніх давен як спадково-династична справа. З покоління в покоління плекалися в Кришинцях секрети роботи з глиною, утверджувалися традиції та досвід цього правічного промислу. Місцеві "горшкольопи" вправно виготовляли все: від ужиткового посуду, будівельної кераміки до художніх творів. Вироби кришинецьких гончарів мали значний попит, гідно конкурували з продукцією уславлених бубнівських майстрів.

Однак з другої половини ХХ ст. сталися різкі зміни, які негативно відбилися як на економічному, так і на мистецькому стані промислу. Це характерно не тільки для Кришинець, а й для всіх інших осередків традиційних народних ремесел, що переживають зараз не найкращі часи.

Тим-то й значущішими, величнішими для національної історії та культури є постаті окремих мистців, харизматичних особистостей, які не тільки своєю творчістю, а й педагогічним талантом, високою громадянською позицією оберігають, плекають й утверджують високе мистецтво свого народу. До них по праву належить і Олексій Григорович Луцишин – гідний учень великого вчителя, що до останнього подиху віддано служив улюбленій справі, залишив по собі значний творчий доробок та мистецьку школу, добру пам'ять і неповторну стежку на землі.

Шановний добродію!

Видання цієї книги стало можливим за участі та допомоги управління культури Вінницької обласної державної адміністрації. Щира вдячність за мудрість та сприяння.

Подільська земля дала світові чимало незабутніх імен народних митців, серед яких Явдоха Зуїха, брати Герасименки, Іван Гончар, Олександр Ганжа, Володимир Перепелюк, Настя Присяжнюк, Марія Руденко...

З-поміж них справедливо слід виокремити і постать відомого подільського гончара, заслуженого

майстра народної творчості Олексія Григоровича Луцишина.

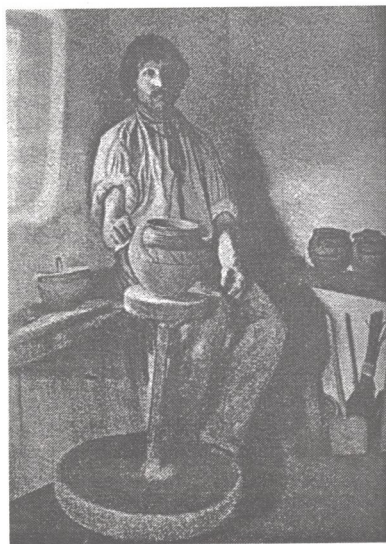
Народився і виріс він у родині спадкових кришинецьких гончарів. Змалку в сім'ї опановував нелегку батьківську науку. Однак найбільший вплив на його професійне становлення справив сусід, знаний на весь світ неперевершений майстер народної іграшки Іван Тарасович Гончар. Все своє творче життя Олексій Григорович залишався відданим учителеві науці, подільським гончарським традиціям. Він створив безцінний художній спадок, виплекав власну мистецьку школу.

Уже два роки, як немає серед нас Майстра. Непоправна втрата... Однак залишився слід – його твори та учні, а також садиба Луцишиних, яку управління культури обласної державної адміністрації придбало під меморіальний музей славетного подолянина. Незабаром він відчинить свої двері для загалу шанувальників творчості Олексія Григоровича, подільського гончарства та й народного мистецтва загалом. На базі цього музею буде створено Центр-школу подільської кераміки, де діти, обдарована молодь опановуватимуть прадавнє ремесло, пізнаватимуть і продовжуватимуть кращі його традиції.

Ця книга – знак нашої вдячності, наш обов'язок перед пам'яттю митця. Його творчість – визначне явище не тільки подільського, але й українського мистецтва.

Його життя – зразок відданого служіння Батьківщині, своєму народу, великої відповідальності за збереження та примноження безцінних його надбань.

Анатолій Левицький
начальник управління культури Вінницької
облдержадміністрації,
заслужений працівник культури України

Гончар за роботою.
Поділля. Початок ХХ ст.

Гончарне горно. Поділля. Початок ХХ ст.

На подільському ярмарку. Листівка 1910-1914 рр.

Поділля здавна славалося гончарством. Як свідчать археологічні та етнографічні матеріали, воно тут існувало безперервно з доісторичних часів. Наявність різноманітної якісної сировини, доступність її видобування, тривалість побутовання кераміки в мистецько-виробничій діяльності населення сприяли формуванню в краї своєрідних гончарських традицій та художньо-стильових особливостей. Жоден з історико-етнографічних регіонів України не позначений таким багатством різновидів гончарних виробів, такою значною кількістю осередків народної кераміки й самобутніх гончарських династій, як Поділля. Цей факт є загальноновизнаним. На початку ХХ ст. на території тільки Східного Поділля нараховувалося близько 100 гончарних осередків, у яких працювали біля 1300 майстрів.

Село Кришинці Тульчинського району, що на Вінниччині, справедливо вважається одним з найвідоміших гончарських центрів краю. Кришинецька земля дала світові талант Івана Тарасовича Гончара (1888-1944) - неперевершеного майстра української народної іграшки, основоположника вітчизняної народної керамічної скульптури малих форм. У цьому селі на початку ХХ ст. працювали понад 150 сімей місцевих гончарів. Для багатьох із них робота з глиною була спадковою справою. Родини Гончарів, Касіянів, Ковтунів, Корчаків, Кравців, Кузиків, Луцишиних, Мельників, Погонців, Свиргунів та інших майстрів своєю творчістю залишили помітний слід в історії не тільки цього відомого осередку, а й всього Поділля.

Вироби кришинецьких гончарів завжди відзначалися високою якістю, широким асортиментом. Старожили села

Кришинецькі гончарі:

С.К. Погонєць (зліва) (1913-1980) та С.Ф. Свиргун (1891-1983)

М.О. Мельник (1918-1977)

М. Г. Погонєць (1928-1985)

Сім'я Луцишиних. Справа наліво: Олекса, батько Григорій Митрофанович (1902-1941), мати Марія Іванівна (1901-1983) та племінниця Олександра (с. Кришинці. 1930 р.)

О. Луцишин з батьками (с. Кришинці, 1937 р.)

ще й зараз згадують цілі ряди кришинецького посуду на ярмарках у Брацлаві, Немирові, Тиманівці, Тульчині, інших містах та містечках, де збували свої вироби кришинецькі гончарі. Тут можна було придбати все, що тільки вміли виготовляти подільські глиноліпи: від звичайного ужитково-повсякденного посуду до святково-обрядового, іноді дуже великого ("для okazji"), столових сервізів з декоративним оздобленням чи розписом, свищиків, іграшок, різноманітних скульптурок тощо.

Яскравою сторінкою історії українського гончарства є творчість самобутнього кришинецького майстра Олексія Григоровича Луцишина, якому випало прожити важке, але щасливе творчістю життя. Народився 28 вересня 1922 р. у сім'ї спадкових кришинецьких "горшкольопів". І дід, і батько, як і всі гончарі у селі, вміло точили посуд на крузі. Мати виготовляла дитячі іграшки й допомагала чоловікові: молюла на жорнах "голиво" на поливу, "вушила" (чіпляла вушка) покритишки та посуд, продавала разом з ним готові вироби на ярмарках. Дід Митрофан загинув на японській війні, а батько – на Великій Вітчизняній. Першим учителем Олексія був батько Григорій, який 5-річного хлопчика прилучав до сімейної справи: місити глину, заготовляти дрова, носити висушені посудини до горна, виймати їх з печі, вантажити на воза тощо. Вже з 10-ти років Олекса працював за гончарним кругом, учився виготовляти нехитрий селянський посуд – горщики, глечики, макітри, робив перші кроки в оздобленні виробів. Першою його такою роботою, що нині зберігається у фондах Вінницького обласного краєзнавчого музею, є зроблений на виготовленому батьком відрі для

Відро для води (1935 р.)
Г. Луцишин (1902-1941), форма
О. Луцишин (1922-2001), малюнок
(Вінницький обласний краєзнавчий музей -
далі ВОКМ)

Іван Гончар (1888-1944)

І. Гончар
"Гончар за роботою"
(1936 р.,
Вінницький обласний художній музей - далі ВОХМ)

І. Гончар
"Куманець"
(1930-ті рр., ВОХМ)

води орнаментальний фриз: сцена з кінофільму "Чапаєв", автопортрет (піонер з галстуком та портфелем у правій руці) та інші зображення.

Гончарське мистецтво Олексій Луцишин переймав не лише у сім'ї, а й від інших майстрів-односельців. Особливий вплив на його професійне становлення справили сусід, вже відомий на той час заслужений майстер народного мистецтва, член Спілки художників України Іван Тарасович Гончар. Саме від нього навчився Луцишин мистецтву дрібної пластики: ліпив коників, баранців, кумедні людські постаті, перші свої скульптурні композиції. У 1935 р. Управління у справах мистецтв при РНК УСРР запросило І. Т. Гончара, а в 1937 р. і батька, Г. М. Луцишина, у зв'язку з підготовкою першої Республіканської виставки народного мистецтва до роботи в експериментальних майстернях при Київському державному музеї українського мистецтва. Там вони працювали до початку війни. Григорій Митрофанович був мобілізований на фронт, а Іван Тарасович з часом повернувся в окуповані румунами Криштинці.

Настав якісно новий етап у спілкуванні вчителя та учня. Київський період був надзвичайно плідним у творчості Івана Тарасовича. Школа лаврських майстерень ще більше вдосконалила, відшліфувала талант самобутнього майстра, який щиро ділився своїм досвідом та творчими знахідками з охочим до опанування мистецтва народної скульптури молодим Луцишином. Олексій Григорович вважав себе послідовником школи Івана Тарасовича Гончара і крізь усе життя гідно проніс настанову вчителя: "Ти наше діло не кидай, хоч яка прийде біда, не лишай. Людям його дуже треба. Твори, пам'ятай –

Проводи в армію гочара Д. Кузика (сидить в центрі). О. Луцишин сидить третій справа (м. Тульчин, 1940 р.)

У госпіталі. О. Луцишин – перший справа (1944 р.)

Однополчани.
О. Луцишин – перший
зліва. (1945 р.)

то для людей треба". Був 1944 рік. Олексій Григорович пішов на фронт, а через кілька місяців Івана Тарасовича не стало.

Перша персональна виставка молодого подільського гончара відбулася 1944 р. в госпіталі в молдовських Фалештах. Олексій Григорович про це так розповідав: "Лежу на нарах з загипсованою ногою. Приглядаюся, а їжу подають у полив'яних мисках. Виявилось, що й гончар у госпіталі був, та у зв'язку з погіршенням стану здоров'я після поранення його виписали додому. Попросив, щоб і мені принесли глини. Виліпив п'ять фігурок різних. Виставив у палаті на вікні. Сміються поранені, аж за животи беруться. Особливо з тієї, де я Гітлеряку, як вмію, навкарачки поставив та нашим солдатським чоботом придушив. Згодом під майстерню виділили окрему палату, знайшли верстак, прикріпили підмайстра – доброго до безмежності чуваша Миколу Леонтьєва. Вже з ним обладнали підводу, накопали в ярку глини, і через тиждень весь госпіталь мав необхідну кількість кухлів, мисок, горщиків. Лишки ще й молдованам дарували. Три місяці наша кімната як Колізей була. Поклали ярусами лавки, на них всідалися поранені з милицями, палицями, всі перев'язані. Забував я тоді за каліцтва і власну рану. Море задоволення. Та ще й співали, друзів розважали. Медсестри казали, що солдати швидше одужують від такої "глинотерапії".

Перемогу О. Г. Луцишин зустрів в Угорщині. Повернувся додому в голодному 1947 році. Село в руїнах, самі жінки від непосильної праці надриваються. Більшість гончарів війна викосила. Попит на глиняні вироби був дуже великий. Виготовляв на замовлення односельців, в основному, ужитковий

Біля пам'ятника І. Гончару. О. Луцишин – в центрі з онучкою Юлією (с. Крищинці, 1987 р.)

Проводи в армію односельця. О. Луцишин – з акордеоном (с. Крищинці, 1950 р.)

На виставці у м. Тульчині. (1950 р.)

посуд, але захопленням все ж залишалася народна іграшка, скульптурна композиція, в якій намагався наслідувати Івана Тарасовича Гончара. Для Луцишина вчитель був зразком й орієнтиром у всьому. "Я більш як за сорок років гончарства, – розповідав він на початку 90-х років, – здобув ті жтитули, що й Іван Тарасович, але того не втну. Може, в мене інший почерк, а того, що вмів односельць, ніколи не досягну. Світла людина була. Іван Тарасович не знав жодної букви, але викладав у Києві в училищі прикладного мистецтва кераміку. Він прославив Крищинці, в яких є нині його вулиця і пам'ятник, збудований односельцями. Він був дуже добрий та мудрий, і його речі були добрі. Я такої великої людини не зустрівач у житті! Навіть малій дитині він казав "Ви". Був такий уважний до людей. Його шанували і дуже любили в селі. Весь день за кругом. Сивий, у білій сорочці, акуратний, тільки кінчики пальців леліють глину. Вона співала в його руках".

Найбільшим захопленням Олексія Григоровича після глини була пісня. Вони нерозривні у його творчості. Змалку любив співати та грати на гармошці, з війни привіз акордеон, з яким не розлучався до кінця життя. Після демобілізації завідував Кришинецьким сільським клубом. Брав участь у різноманітних концертах, виставках, святах, фестивалях. У його тодішніх керамічних роботах, що зберігаються в музеях Вінниці, Кришинець, Тиманівки, Томашполя, Тульчина та Шаргорода, втілено фольклорно-етнографічні, пісенні та літературні сюжети, відтворено природу, сільський побут, традиції та звичаї, постаті односельців, найважливіші події власного життя.

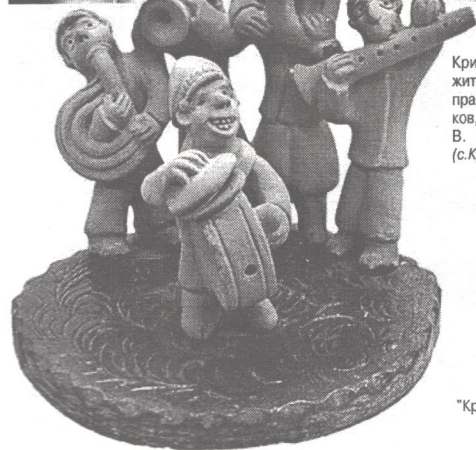

О. Луцишин (1950-ті рр.)

У 1955 р. сімейство Луцишиних переїздить до Вінниці. Ким тільки не довелося працювати майстрові: маляром, муляром, оздоблювачем, столяром, шляховиком, інспектором з праці тощо. Та ні на мить Олексій Григорович не полишав гончарування, і з серпня 1975 р. робота з глиною стала його основним заняттям. Талановитий майстер був прийнятий на роботу до художньо-виробничих майстерень Вінницького відділення Художнього фонду УРСР на посаду художника-кераміста, а з травня 1979 р. – гончара-формувальника п'ятого розряду. Тут він пропрацював до виходу у 1983 р. на пенсію. Але ця подія мало що змінила в ритмі життя Олексія Григоровича. Великий працелюб невтомно у своїй домашній майстерні точить на крузі ужитковий посуд, ліпить традиційну народну іграшку, з чим виїздить на різноманітні ярмарки, виготовляє комини, декоративні вази, фігурні посудини, куманці, таріли, супниці, творить скульптурки людей, тварин, оригінальні скульптурні композиції ("Козаки на дозвіллі", "Клятва запорожців", "А я став, дивлюся, де моя Маруся", "Удовицю я любив", "Чоботи, чоботи ви мої", "Весілля", "Молоді", "Старший дружба", "Життя продовжується", "З ярмарку", "Баба Параска і баба Палажка", "Осел і соловейко", "В сім'ї не без виродека", "Один з сошкою, а семеро з ложкою", "Хор ветеранів", "Кришинецькі музиканти" тощо), бере активну участь у виставках, симпозиумах, пленерах, фестивалях та інших мистецьких акціях.

Кришинецькі музиканти в житті та у глині. Зліва направо: Д. Довгошя, П. Зінков, В. Гончар, В. Сніцарук, В. Кішик та О. Луцишин (с.Кришинець, червень 1999 р.)

"Кришинецькі музиканти", (1985 р., ВОХМ)

1960-90 рр. – найбільш плідний період у творчості самотнього майстра. Ось хроніка найважливіших подій у його мистецькому житті: 1967 р. – диплом III ступеня Всесоюзного

З онучкою Юлією, (м. Вінниця, 1988 р.)

О. Луцишин та Л. Філінська серед малюків у Музеї народної культури та побуту при дитячому садку № 46 м. Вінниці (1990 р.)

О. Луцишин та А. Мудра (народна майстриня, фольклористка з с. Уяринець Тиврівського району) на святі у приватній сімейній школі "Аїст" (м. Вінниця, 2000 р.)

фестивалю самодіяльного мистецтва у Москві та диплом II ступеня фестивалю самодіяльного мистецтва УРСР у Києві. 1970 р. – грамота Оргкомітету фестивалю самодіяльного мистецтва УРСР. 1971 р. – персональна виставка у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї, яку побачили майже 35 тис. відвідувачів. 1972 р. – диплом II ступеня та грамота Республіканського фестивалю самодіяльного мистецтва. 1977 р. – диплом лауреата Всеоюзної виставки "Самодіяльні художники – Батьківщині" в Москві та диплом лауреата I Всеоюзного фестивалю самодіяльної художньої творчості трудящих 1975-1977 рр. в УРСР. 1985 р. – диплом I ступеня за досягнуті успіхи у розвитку українського народного гончарства та активну участь у республіканському святі "День гончара", диплом учасника Всеоюзної виставки народної творчості у Москві, присвяченої 40-річчю Перемоги, та почесний диплом Оргкомітету Всеоюзного огляду самодіяльної художньої творчості, присвяченого 40-річчю Перемоги, за участь у Всеоюзній виставці творів самодіяльного образотворчого мистецтва. 1986 р. – відзнака за участь у I Республіканському святі народної творчості, присвяченому Дню радянської молоді, в Тернополі. 1987 р. – присвоєно звання народного майстра, а Указом Президії Верховної Ради від 21 липня 1988 р. – заслуженого майстра народної творчості України. Цього ж року О. Г. Луцишин бере участь у II Республіканському святі народної творчості в Полтаві. 1989 р. – диплом за активне сприяння розвитку традицій українського гончарного мистецтва і досягнуті успіхи у вдосконаленні виконавської майстерності від Оргкомітету Рес-

Зустріч із школярами на "Подільському оберезі" у Буші (1996 р.)

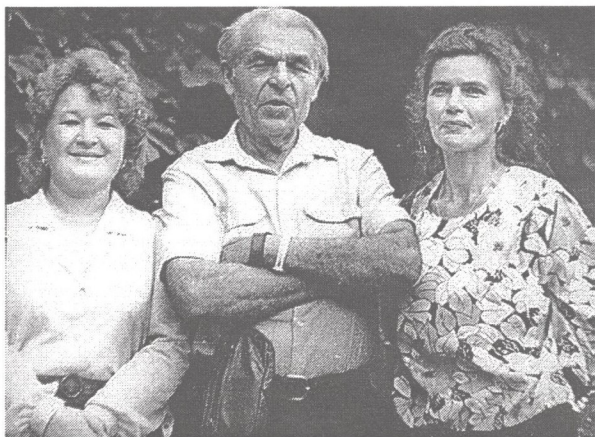
На відкритті персональної виставки: О. Луцишин, Л. Кароєва, Ф. Панчук, В. Косаківський (1996 р.)

На музейному святі. За кругом американський гість (травень 1999 р.)

публіканського симпозиуму з гончарства в Опішному. Саме там, у гончарській столиці, Олексій Григорович здобув перше місце у конкурсі на кращій виріб на гончарному крузі, відзначений грамотою й грошовою премією. У цьому ж році був нагороджений подякою Оргкомітету за активну участь у підготовці та проведенні у Львові IV Республіканського свята народної творчості. 1990 р. – диплом учасника II Міжнародного фестивалю фольклору в Києві. 1991 р. – диплом учасника Київської комерційної виставки "Декоративно-прикладне мистецтво і народні художні промисли". 15 квітня 1992 р. Олексія Григоровича було прийнято до Спілки майстрів народного мистецтва України. 1995 р. – диплом Всеукраїнського симпозиуму-практикуму з народного гончарства у Бубнівці (Вінниччина) 1996 р. – велика персональна виставка у Вінницькому обласному краєзнавчому музеї. 1986-1999 рр. – участь у Республіканському скульптурному пленері в Буші "Подільський оберез"...

Ігор Каришин – заслужений працівник культури України, заступник голови обласного осередку Національної спілки народних майстрів України: "Про Луцишина Олексія Григоровича говорити однаково легко й просто і разом з тим досить важко. Кожна творча натура надзвичайно несподівана і, мабуть, сьогодні, з погляду років, про того, хто вже від нас пішов, легко говорити, яким він був... Звичайно, був Людиною. Це слава Богу, що Олексій Григорович був простою скромною людиною. Без пихи, гордині. Між іншим, ні разу не чув, щоб він хизувався своїми титулами, якимись заслугами. Олексій Григорович знав собі

З ученицями В. Квасницькою (зліва) та Л. Філінською (справа)

Урочисте відкриття пленеру "Подільський оберіг" (с. Буша Ямпільського району, 1998 р.)
Зліва направо: Ф. Панчук, О. Луцишин, І. Каришин, Л. Мельничук, О. Альошкін

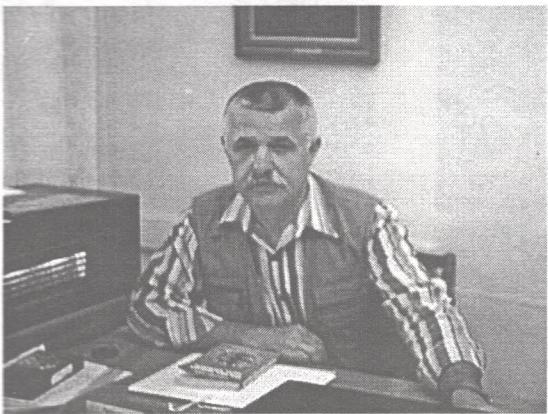
З учасниками пленеру "Подільський оберіг-98" у скельному храмі (с. Буша)

ціну, знав, що його працю поважають, що коло нього не крутяться, а хочуть пізнати його досвід чимало людей. Багато чого він передав своїм учням, щось, може, й не передав. Мені здається, десь там, у глибині душі майстра, залишилось те, чого він не віддав навіть найближчим, найкращим своїм ученицям: Людмилі Філінській, Оксані Верховій-Єднак, Валентині Квасницькій... Кожен справжній майстер повинен мати свій секрет. Це нормально. Цей секрет є сімейним надбанням. Він передається від батька до сина й живе доти, доки справа роду є спадково-династійною. Олексій Григорович дуже бідкався через те, що з його смертю гончарство і в його роду може згаснути. Научав сина Леоніда, онуків Юрія та Юлію... Однак поки що вони родинним рукометом не займаються.

Ми часто спілкувалися з Олексієм Григоровичем. Він завжди цікавився справами Спілки, приходив, пропонував допомогу, переживав: а як вона живе, чим дихає, а що далі буде? Він був активною й небайдужою, чесною і щедрою людиною. Жодна мистецька акція спілки не проходила без його участі. Так трапилося і з "Подільським оберегом", який започатковано у 1986 р. в с. Буші Ямпільського району. З того часу майже щороку тут відбуваються всеукраїнські пленери скульпторів-каменярів. У переважній більшості з них Олексій Григорович брав участь як почесний народний майстер, що творив неповторну скульптуру не в камені, а в глині. Поїздки на Ямпільщину, спілкування з митцем відкривали все нові грані його особистості: жадобу до життя й творчості, вміння бачити й тонко відчувати красу,

У домашній майстерні (січень 2001 р.)

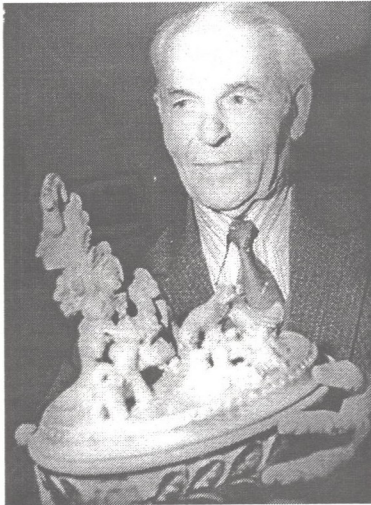

Про О. Луцишина згадує методист Обласного центру народної творчості, мистецтвознавець В. Титаренко (вересень 2003 р.)

велике працелюбство й безмежне захоплення гончарством. Пригадую кілька випадків з наших мандрівок. Вийшли з Вінниці на старенькому "пазіку". Олексій Григорович, як завжди, в повному екіпіруванні: складний круг, який він сам сконструював спеціально для різноманітних перевезень, глина, необхідне приладдя, готові вироби, вишиванка, солом'яний бриль... Десь у Жмеринському районі ламається автобус. Стоїмо. Бачимо, що надовго. Нудимось від бездіяльності. Олексію Григоровичу не сидиться. Йде оглянути місцину: а раптом є добра глина?! "От, – думаю, – навіть тут не йметься!" Яке було наше здивування, коли через якийсь час з'явився сяючий від щастя майстер з великою грудкою справжньої гончарної глини. "Уявляєте, старий кар'єр неподалік. Треба буде сюди спеціально приїхати. Гляньте, Ігоре Михайловичу, який колір, а яка мазка... Справжній глей!" Або ще один випадок. Яюсь, вже іншим разом, вертаємося ми з Ямполья. Весна... Але ще бараболю не садимо. Ідемо – Олексій Григорович, я, Титаренко Володимир Васильович, ще хтось був, не пам'ятаю. Розмовляємо про те, про се. Раптом Олексій Григорович каже, що має дуже врожайну бараболю. Хоч дуже небагато є, але й нам дасть на насіння, щоб посадили, доглядали й не відривалися від землі, хоч якими б мішуками не стали. Земля – то життя. Взагалі, напевно, у ньому поєднувалося все разом: великий художник, майстер і разом з тим великий хлібороб. Зайдеш до нього на садибу – і бачиш: вода підведена, сад цвіте, а восени родить, все доглянуте, охайне, кругом відчувається рука дбайливих господарів. Я знав, як йому та Надії Дмитрівні було важко. Та вони ніколи не плакалися. Навпаки, для інших опорою були. Нам ще довго треба буде такого майстра чекати. Такі не часто народжуються. Це був

На відкритті персональної виставки 1996 р.: О. Луцишин та директор Вінницького обласного краєзнавчого музею (БОКМ) Л. Каросєва

В період підготовки до персональної виставки. Олексій Григорович з одним з експонатів "Супниця". На покришці скульптурна композиція "Життя продовжується" (1989 р.). Колекція майстра.

В. Косаківський з глиняними іграшками-скульптурками (Народознавчий центр ВДПУ, 2003 р.)

Майстер, який умів усе. Він був Людиною, любив свою справу з Божим матеріалом – з глиною, любив свій край, рідні Крищинці, шанував людей і старих, і малих, добре грав на акордеоні, співав, жартував, сумував, все життя невтомно працював, залишив вічний спадок у глині. Коротко кажучи – жив. А ви знаєте, коли це все разом збереш, то думаєш: напевне я стояв поруч з генієм, а я цього й не знав".

На персональній виставці Олексія Григоровича, що з успіхом пройшла у лютому-червні 1996 р., було представлено розмаїття форм ужиткового посуду, що був поширений у Крищинцях та ще й нині має попит на ярмарках Вінниччини. Велику групу експонатів виставки склали й тематична скульптура малих форм, фігурні посудини, супниці, горнята-близнята тощо. Okремо було показано технологічний процес виготовлення глиняних виробів: від різноманітних глин, пісків до "бритвана" для перепалювання свинцю і роботи з шлікером.

Віктор Косаківський – старший викладач Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, етнограф, учень О. Луцишина.

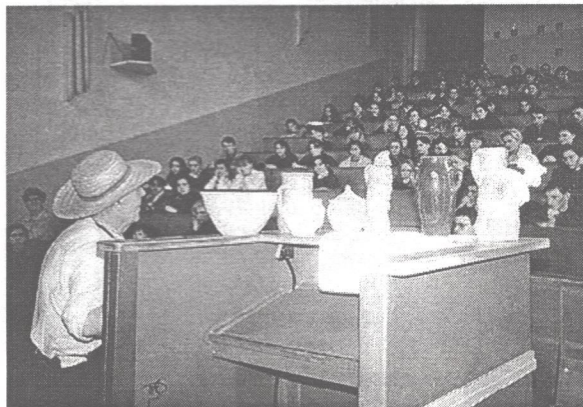
"Перше знайомство з Олексієм Григоровичем відбулося у 1989 році, коли він працював викладачем кераміки у Вінницькому міжшкільному навчально-виробничому комбінаті. Я й до того пробував ліпити глиняну іграшку, але в мене не виходив свист. Значи про Олексія Григоровича як про відомого гончара, звернувся до нього за порадами. Перш ніж показати мені, як правильно сформувати в іграшці отвори для свисту, майстер

О. Луцишин (перший ряд, перший зліва) серед почесних гостей традиційних Днів народознавства "Від Благовіщення до Великодня" у педуніверситеті (м. Вінниця, квітень 2000 р.)

Вироби О. Луцишина у фондах Народознавчого центру педуніверситету (м. Вінниця, 1990-ті рр.)

Зустріч у педагогічному університеті (жовтень 2000 р.)

зобов'язав мене вимістити глину, над якою я порався мабуть 2,5-3 години. Прийде між уроками до мене, попробує пальцем: "Ще не готова! Ну, якщо ще з годину помістите, то, може, й буде готова. Але іграшку вже й з цієї можна ліпити". Тільки після цього Олексій Григорович показав, як правильно робити свисточок. А потім і запитав: "Знаєте, для чого я Вас заставив місити глину? А щоб відчули справжній смак гончарського хліба!" З того часу я його добре запам'ятав, той мислю працю глиноліпа, коли місиш-місиш, руки "гудуть", а глина все не готова. І другий епізод – це робота з підготовки персональної виставки у краєзнавчому музеї, де я на той час працював завідувачем сектора етнографії. Фактично, це я його нав'язав ідею цієї виставки. Олексій Григорович все відмовлявся: не готовий, мало робіт, не всі, на його погляд, варті показу на загал... Я напоїв, бо творів митця зібралось чимало у наших вінницьких музеях, в Тиманівці, Кришчинцях, його власній колекції... Олексій Григорович був у хорошій творчій формі, багато працював з учнями, а також часто виступав у школах, інших навчальних закладах, популяризуючи народну культуру, брав активну участь у різноманітних масових мистецьких заходах тощо. Його персональна виставка, безумовно, була на часі. Після тривалих роздумів Олексій Григорович дав згоду. Розпочалась напружена робота з її підготовки. Майстер дуже відповідально поставився до цієї події. Готував нові, спеціально до виставки, твори. Дуже хвилювався: чи буде цікавою, чи придуть відвідувачі? Він був скромною і надзвичайно ранимою людиною. І хоч відкриття виставки стало дійсно справжньою мистецькою подією, зібрало велелюддя шанувальників його творчості, включно до її закриття Олексій Григорович тривожився: чи зумів він гідно представити країні традиції гончарів своїх рідних Кришчинців

Зустріч у Народознавчому центрі (1998 р.)

Зі студентами спеціальності "Українознавство" (2000 р.)

Майбутній "горшколюп" – студент педагогічно-індустріального факультету ВДПУ (2000 р.)

та й Поділля загалом. Окрім робіт майстра, а їх було подано близько 150, на виставці експонувалися вироби його учителів: діда Митрофана, батька Григорія, Івана Тарасовича Гончара та кращій учнів: Л. Філінської, В. Квасницької, О. Пеца, С. Ненаєва. Всього було представлено близько 180 творів. До складу виставки увійшли роботи з фондів колекцій Вінницького обласного художнього музею, Вінницького обласного краєзнавчого музею, Обласного центру народної творчості, а також власної колекції автора. Виставка вдалася на славу, викликала багато теплих, захоплених відгуків у відвідувачів, схвальних публікацій у пресі. Олексій Григорович почувався дуже щасливим. Тишився, як мала дитина. Попросив зробити копії відгуків з журналу відвідувачів. Успіх спонукав до появи нових творчих планів. Цю виставку Олексій Григорович вважав однією з найвизначніших подій свого творчого життя. Щодо особистісних якостей, то в майстрові завжди присмтно вражало бажання навчитися. У нього не було такого, що "завтра прийдеш", "пізніше навідайся"... Якщо прийшов вчитися – то берися одразу до праці, пізнай професію гончара з зародків, в усій її складності й багатоманітності. Як вчитель від природи був дуже обдарованою людиною: щирий, відкритий, наполегливий, вимогливий, об'єктивний. Не поважав ледарів, брехунів і підступних людей. Дуже турбувався тим, що може перерватися його гончарська династія. Так склалося, що ні син, ні онуки поки що не стали на дідусеву стежку, не займаються керамікою, хоч хист до неї мають неабиякий. Тому свої знання, досвід Олексій Григорович і намагався передати учням. Я щиро вдячний долі за те, що мав такого неперевершеного вчителя, який справив значний вплив на моє професійне становлення як етнографа".

В. Квасницька, учениця О. Луцишина, з власними творами. (м. Вінниця, 1993 р.)

У музеї Л. Філінської. Зліва направо: Г. Заець, Л. Філінська, О. Луцишин (м. Вінниця, 1996 р.)

Л. Філінська на музейному святі (травень 2002 р.)

Все своє свідоме життя майстер присвятив збереженню та відродженню гончарських традицій. Мав чимало учнів. Вже перебуваючи на пенсії, в 1993-1997 рр. викладав кераміку у Вінницькому вищому художньому професійно-технічному училищі №5, Вінницькому міському міжшкільному навчально-виробничому комбінаті, багатьох охочих опанувати гончарну справу навчав індивідуально. Підготував понад 40 учнів. Серед найталановитіших з них слід назвати директора Народного музею мистецтва та побуту при дошкільному закладі №46 м. Вінниці Людмилу Філінську, викладача кераміки ВВХПТУ №5 Оксану Верхову-Єднак, вчителів Євгена Слободинського, Андрія Шевчука, Валентину Квасницьку, Віталія Миронишина, військовослужбовця Олександра Коробчинського, етнографа Віктора Косаківського, Сергія Ненаєва, Олександра Пеця та багатьох інших, хто власною творчістю продовжує вчителеву науку.

Людмила Філінська – учениця О. Луцишина, член Національної спілки народних майстрів України, організатор Музею народного мистецтва та побуту при дитячому садочку №46 м. Вінниці.

*"...Він відлітав. Він сам не відав,
Що розлетиться круг у прах.
Новий гончар на зміну прийде
І подолати не зможе страх.
І круг новий крутне несміло,
Крутне кавалок на льоту.
І пальчиком одним невміло
Народить музику не ту".
(Михайло Шевченко)*

"Не ту музику і я народжую, але вона співзвучна з музикою мого вчителя. Вона рідна й зрозуміла. Це – продовження його музики у новій обробці. Але з його любов'ю до глини, праці, вічного гончарного круга. Це – продовження гончарної музики Олексія Григоровича. Моя перша і незабутня

Так починався Музей у дитячому садку №46 у м. Вінниці (1988 р.)

Десять років по тому... (1998р.)

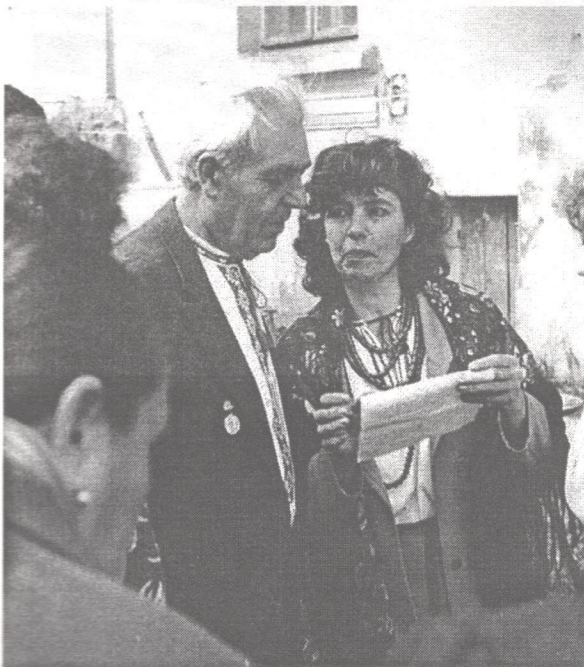
Олексій Григорович серед малюків дитсадка (1991 р.)

зустріч з майстром відбулася у 1986 р. в його домашній майстерні. Колектив дитячого садка №46, що на Вишеньці, загорівся ідеєю створення народознавчого музею, в якому діти могли б не тільки споглядати пам'ятки народного мистецтва, а й розвивати свої творчі здібності. Ми розуміли, що значну увагу в такому музеї слід приділити народній іграшці. Я, маючи з дитинства здібності до художньої творчості, самотужки намагалася з літератури опанувати цей вид народного мистецтва. Однак хотілося оволодіти традиційною автентичною глиняною іграшкою. Саме це й привело мене до відомого подільського гончара й змусило запросити його на зустріч з нашим колективом. Побачивши мої малюнки, глиняні іграшки, Олексій Григорович зауважив: "У Вас щось є в руках, але не те Ви робите!" Напрасилася в учні. Так почалась моя школа. Приблизно за рік я вже добре опанувала іграшку. Дуже вабила й робота на крузі. Олексій Григорович скептично поставився до цього мого захоплення. Не вірив, що я – невеличка тендітна жінка – зможу подужати нелегку професію гончара. Почалися випробування глиною. Один з уроків на витривалість був таким: Олексій Григорович приніс відро глини і каже: "Місіть. Це – на макітри". А сам пішов на уроки. Працював він у той час майстром у Вінницькому міжшкільному навчально-виробничому комбінаті. Я ж, безпорадна, стою над тією глиною й не знаю, як до неї приступити. Моя завзятість і бажання працювати на крузі допомогли знайти вихід. Я таки "накалауццяла" (О. Г. Луцишин) тієї глини. Коли по уроці зайшов у майстерню вчитель, то тільки усміхнувся. Сам домісив глину. Він це завжди робив з такою легкістю, що, здавалося, глина у його руках була ніби живою. А потім запитав: "То як?"

Ще один урок. Після того, як показав послідовність роботи на гончарному крузі, Олексій Григорович

Подарунки від учителя на святі Музею народного мистецтва та побуту при дитячому садку №46 м. Вінниці (1990 р.)

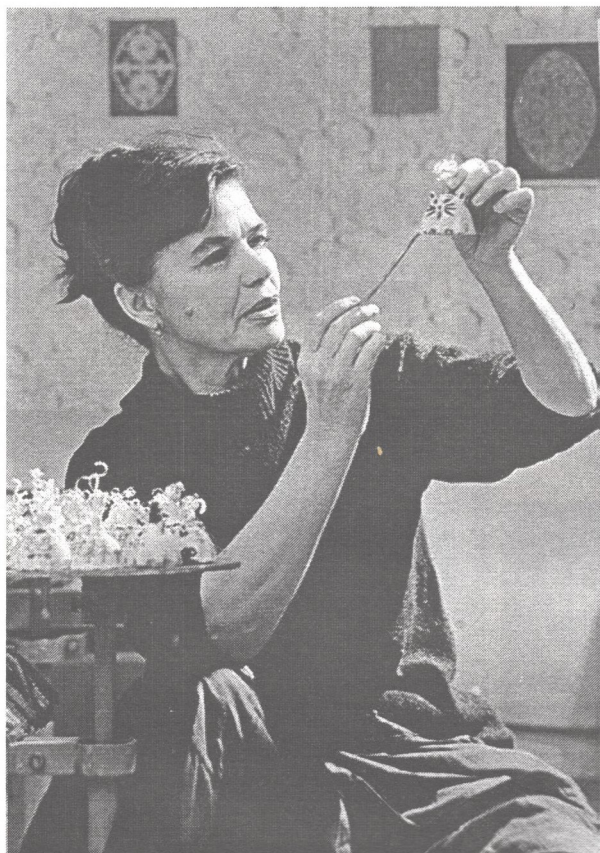

Свято на Музейній площі: з Л. Філінською (м. Вінниця, 1994 р.)

дав мені грудку вимішаної глини й промовив: "Крутіть макітру хоч руками, а можна й п'ятою. Тільки щоб ніс не був у глині". Всі заняття проходили ось в такому іронічно-недовірливому ставленні до мене. Здавалося, майстер випробовував: чи витримаю навантаження, чи не покину вчитися? Був скупий на похвалу, хотів, щоб це важке ремесло відчула, так це мовити, зсередини. Перші слова задоволення моєю роботою були такими: "То це сама скрутила?" або "А це хто підказав?" (хоч добре знав, що допомогти мені, окрім нього самого, нікому). Це були перші мої мисочки, макітри, горнята. У той час я вдома вже мала власного круга, на якому вперто "мучила глину і себе". Через деякий період Олексій Григорович скаже про мене: "Подивився на цю маленьку жіночку з маленькими руками: куди їй ними глину місити? Хіба якого свещика зіпнить... Ет ні, вперта!"

Майстер дуже любив дітей, особливо коли вони працювали з глиною. Був сам безпосередній, мов дитина. Радів разом з малечю: "Подивіться, Людмило, що це за дитина? Навіть я так не придумав би!" Дуже не шанував ледарів, неохайних. До таких учнів часто примовляв: "То ти як, чим працюєш: руками чи рукавами? Воно й видно по роботі!" Або до тих, хто стріпував воду з рук: "Що ви тріпаєте руки, як курка з води?! Візьміть ось мій халат та й витріть!" (з іронією).

1991 рік. Вінницька СЗОШ №35. Шкільна майстерня, в якій я викладала кераміку. Подивився приміщення, роботу дитячого гуртка й промовив захоплено: "Та це скільки тут діточок? І все це вони зробили? Ти диви! От якби тут круг!" Олексій Григорович був великим актором, гончарем-чарівником. Я не пам'ятаю жодного дитячого

Щаслива мить творчості: Л. Філінська (м. Вінниця, 1999 р.)

Роботи Л. Філінської (м. Вінниця, 1999 р.)

чи й дорослого обличчя, яке б не заясніло від споглядання його священнодійства за гончарним кругом.

1991 рік. Київ. Йдемо по Хрещатику. Обос у вишиванках, Олексій Григорович ще й у соло-м'яному капелюсі. Захоплені творчими планами, красою міста, ми емоційно обговорювали свої майбутні роботи. Говорили про сувеніри, наступний рік Мавпи. І раптом на одному з рекламних плакатів побачили її зображення. Зупинилися і тут же стали міркувати, як це можна показати у глині. Несподівано Олексій Григорович став у позу зображеної тваринки, надавши їй більш виразного руху, й заявив: "Ось так це треба змінити, у такому русі!" Навколо нас вже зібрався натовп перехожих, який сміхом та оплесками вітав "виступ" мого вчителя. Олексій Григорович зняковіло пояснював: "Та не дивуйтеся, ми глиняні майстри!"

Для Луцишина ніколи не існувала проблема доброї гончарної глини. Часто привозив її з рідних Кришинець або шукав покладів у навколишніх селах неподалік від Вінниці. Село Лисогора Вінницького району. Вперше взяв і мене з собою, щоб показати, як виявляти придатну глину. Приїхали в кар'єр. Куди не поглянь — скрізь глина. Для мене вона вся ніби й однакова... Захоплено кажу: "Скільки ж тут глини!" Олексій Григорович незадоволено відповідає: "Її тут нема. Потрібно шукати... як жінку". Й хитрувато подивляється. Почалися пошуки: через пальці, воду, кульки, пластинки, бублики... Я уважно вбирала весь цей магічний процес. Аж раптом чую: "Ой а-а, знайшов!" На обличчі радість, очі світяться задоволенням. "А який колір! А оцей пісок червоний! Це ж знахідка!"

З учнями на святі у Парку культури та відпочинку. Зліва направо: В. Квасницька, Л. Філінська, С. Ненаєв, О. Луцишин, О. Пец (м. Вінниця, 1993 р.)

З О. Верховою-Єднак у майстерні цегельного заводу (Старе місто, м. Вінниця, 1991 р.)

Роботи Олексія Григоровича, виготовлені на заводі (початок 1990-х рр.)

Які будуть гарні роботи!"

Молодий душею, талановитий, працелюбний, мудрий, справедливий, вимогливий, надзвичайно добрий, нетерпимий до кривди й несправедливості – таким він залишився у моїй пам'яті й серці".

Оксана Верхово-Єднак – викладач кераміки Вінницького вищого художнього професійно-технічного училища №5: "З Олексієм Григоровичем Луцишином я познайомилась на одному з музейних свят, в яких він брав найактивнішу участь. Біля його гончарного круга завжди найбільше глядачів, але переважно юрмилися діти, щоб споглядати на диво гончарного мистецтва, яке творилося за декілька хвилин перед їхніми завжди цікавими і зачарованими оченятами. Будучи вправним майстром, Олексій Григорович виробляв на крузі справжні дива: з шматка глини за мить народжувалися горщики, макітри чи глечики, та ще й демонстрував він це інколи із зав'язаними очима. А то просто на очах у всіх ліпив невеликого коника. Згодом коник у руках майстра вправно перетворювався на свщика, який від його подиху озивався до захоплених глядачів дзвінким голоском. У дитячих оченятах налахкотили вогники цікавості, їх серця були заворожені чарівністю дійства. З такого свята, напевне, ніхто не йшов з порожніми руками чи душею. Завжди несли часточку тепла майстра. Адже Олексій Григорович дуже любив людей, особливо дітей.

У 1991 р. його запросили попрацювати на староміському цегельному заводі, допомогти налагодити випуск майоліки. Олексій Григорович прилучив до цієї справи й мене. Цілий рік ми працювали разом, часто з ранку до пізнього вечора. Олексій Григорович трудився завжди натхненно. Всі дивувалися

На зустрічі зі школярами (м. Вінниця, 1998 р.)

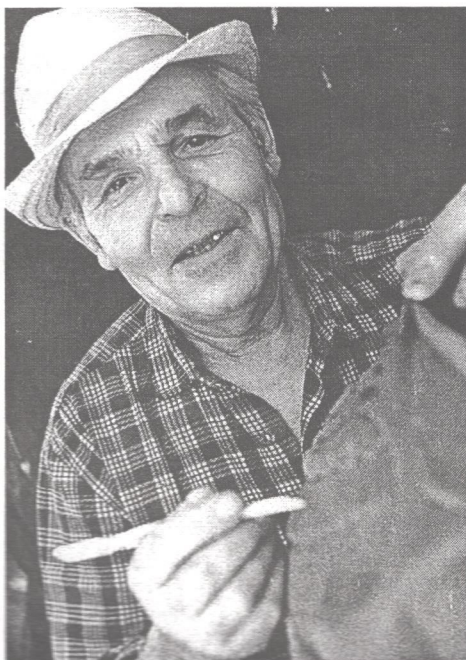
Оксана Верхова-Етнак з ученицею ВХПТУ №5 Юлією Крицькою (художнє відділення, 2002 р.)

його невичерпній енергії, життєрадісності, якою він обдаровував і нас. Я була свідком народження багатьох його робіт. У такі години і дні натхнення його окрилювало особливою енергією. Він міг без перепочинку працювати цілий день, приходивши й трохи ночі, не зважаючи на свої 70. А на ранок, коли я приходила на роботу, із сяючими очима показувати вже завершений новий твір.

Олексій Григорович встиг зробити в житті дуже багато. І пам'ятники визволителям споруджував, і стели, і комини з півниками-оберегами, не кажучи вже про його неповторні керамічні вироби. Ми багато розмовляли з майстром про життя-буття, наше подільське гончарство. З вдячністю згадував Олексій Григорович не тільки батька й діда, що передали любов до глини та гончарного круга, а й тих, що утвердили його дух і сили на ниві збереження й примноження цього правічного народного ремесла.

Якось, споглядаючи за роботою Олексія Григоровича, прийшли такі римовані рядки, а потім зазвучала й мелодія:

Схилився сивий вже гончар
Над витвором своїм майбутнім.
Він знає так багато чар,
Щоб витвір став той незабутнім.
Теплом руки зігріта глина
Нам промовляє, мов людина:
"Горшки ліпили не святі,
А майстра руки золоті.
Нехай ніколи не вмира
Священна праця гончара".
Пройшли буремні літа,
Але душа ще молода.
Пройшло уже багато літ.
Гончарський славний в нього рід.
Як крутиться гончарне коло,
Аж завмирає все навколо.
У майстра глина оживає
Гончарне коло нам співає:
Нехай ніколи не вмира
Священна праця гончара".

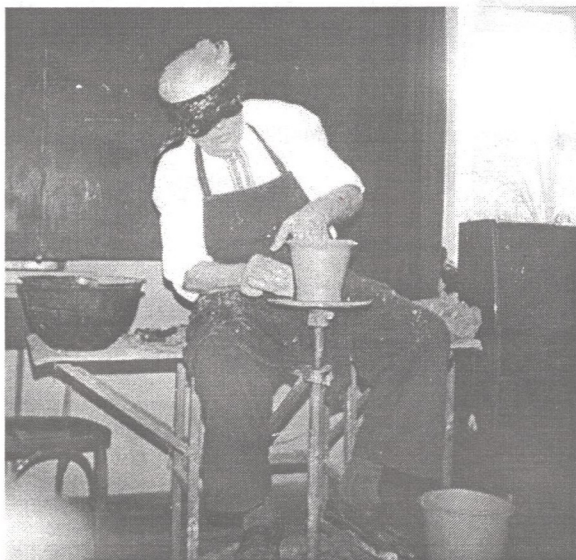
У майстерні (1993 р.)

Коли майстра запитували, чи любить він свою справу, завжди відповідав: "Якщо один день не відчую глину - ніби не жив. Не розумію, як ото можна лежати на дивані без роботи?! Давно помер би з нудьги. Мої однолітки сидять в холодочку чи "забивають козла", а я до глини! Це моя найперша любов. Все щастя в житті - від любові!"

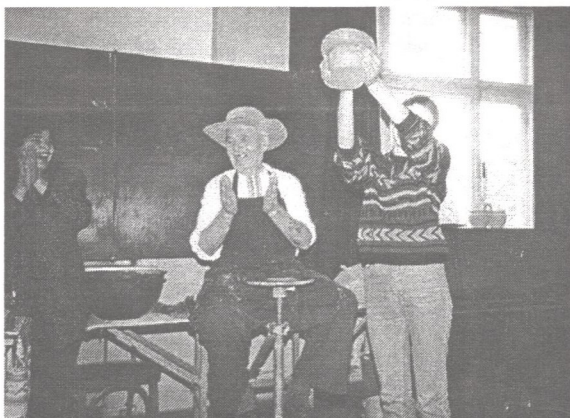
Андрій Шевчук - учень Олексія Григоровича Луцишина, сподвижник відродження і збереження традиційного подільського гончарства, вчитель за фахом, що майже 10 років пропрацював керівником цеху художників-оформлювачів у Вінницькому міському міжшкільному навчально-виробничому комбінаті, більш відомого під назвою профцентру. Тут щороку понад 3500 учнів 9-10 класів шкіл міста здобували навички 20 професій, зокрема й художників-оформлювачів. З ініціативи Андрія Михайловича дирекція комбінату погодилася на відкриття в цеху, яким він керував, відділення художньої кераміки. Ця пропозиція не була випадковою. З дитинства Андрій Михайлович захоплювався гончарством. Змалку пам'ятав, як на традиційних ярмарках у його рідному селі Мізякові, що в Калинівському районі, вишикувалися цілі ряди гончарів з сусідніх Павлівки, Гуцинець, Кам'яногірки - сіл, де робота з глиною була одвічним народним промыслом. Чого тільки на тих ярмарках не було! Горщики, глечики, миски, свищики - багато всякого добра, від якого важко було відвести очі. А ще - самі майстри, які різноголосе вихваляли свій товар, усяко демонструючи його міцність та красу. Як згадує Андрій Михайлович, це зацікавлення гончарством не полишало його впродовж усього життя. Читав спеціальну літературу, відвідував виставки, на звичні для викладачів комбінату курси підвищення кваліфікації просився у ті міста, де були навчальні заклади з відділеннями художньої

На музейному святі (травень 1994 р.)

Майстер-віртуоз. Зустріч із студентами педуніверситету (м. Вінниця, 1998 р.)

Улюблений конкурс, який часто влаштовував О. Луцишин для аудиторії: зняти з круга щойно виготовлений виріб. "Молодець, справилася!" Зустріч у педуніверситеті (квітень 1999 р.)

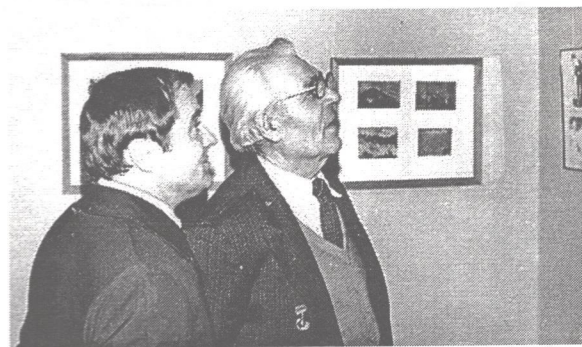
кераміки: Київ, Харків, Львів. Однак практичної підготовки там не здобув, бо традиційного народного гончарства, як каже Шевчук, там уже не залишилося... Якось на виставці народного мистецтва у Вінниці побачив за кругом Олексія Григоровича Луцишина. Той серед велелюдного натовпу весело демонстрував свою гончарську майстерність: точив посуд, ліпив свічки, навчав оочих, особливо дітей, елементарних прийомів роботи з глиною, дарував людям власні вироби. Був відкритим до спілкування, щирим, життєрадісним, доброзичливим, уважним. З тієї пори Андрій Михайлович вже знав, до кого йти по справжню науку і хто допоможе йому практично втілити в життя ідею створити відділення художньої кераміки при профцентрі. Олексій Григорович довго не погоджувався на пропозицію очолити відділення. Мовляв, ніколи не працював учителем, сумнівався у своїх педагогічних здібностях та й в зацікавленні керівництва у відродженні гончарської професії. Однак вболівання за долю промислу та значний інтерес дітей до його професії взяли гору над цими роздумами. Андрій Михайлович загадує: "Олексій Григорович прийшов на роботу в профцентр у 1990 р. До цього часу ми з дітьми вже встигли у підвалі підготувати приміщення для майстерні, виготовити кілька гончарних кругів. Піч, найбільшу у місті, будували вже з Олексієм Григоровичем. Бажаючих займатися керамікою не було відбою. Це потрібно було бачити: вже досить дорослі дівчата та юнаки, яких ніхто спеціально не агітував і не переконував, з великим бажанням навчалися мистецтву роботи з глиною. Звичайно, і я разом з ними. Ніколи не забуду першого нашого випалу виробів. Скільки тривоги у всіх, нетерпіння й страху: що ж то буде, а раптом вийде суцільний брак? Ми з Олек-

З народною майстринею, фольклористкою Г. Коваль (м. Вінниця, 2000)

На виставці у міському парку культури і відпочинку ім. М. Горького Зліва направо: А. Шевчук, В. Квасницька, Л. Філінська, учениця профцентру, О. Луцишин (м. Вінниця, 1990р.)

На виставці у краєзнавчому музеї з А. Шевчуком (м. Вінниця, 1996 р.)

сієм Григоровичем не спали цілу ніч, чатували біля печі. Дуже вже нам хотілося, щоб все вдалося, щоб діти не розчарувалися, були задоволені своєю працею. Переживання були марними. Все вдалося, і браку було зовсім мало. Скільки радості у всіх, задоволення! Влаштували виставку-ярмарок. Все самі ж у себе й розкупили. Діти отримали свої перші зароблені гроші. Цікаво було для всіх. Справжня гончарська школа. Сюди приходили не тільки діти, а й вчителі, військово-службовці, науковці – всі, хто хотів пізнати традиційне народне гончарське мистецтво, як то кажуть, з перших рук. Однак наша майстерня проіснувала недовго. Два роки. Влада вирішила закрити профцентр (зжив себе?!), а з ним і наші цехи. Невдовзі у тих приміщеннях, які були для нас з дітьми ніби творчими майстернями, відкрився модний українсько-американський ліцей для обраних... Не мудрим було те рішення з усіх боків. Однак ламати – не будувати. Всі ми тоді пережили сильне розчарування. Одним розчерком пера було зруйновано результати десятирічної праці злагодженого педагогічного колективу, яка отримала визнання в Україні. Ми на той час вже мали статус республіканського методичного центру.

Та не про це мова. Профцентр дуже зближив нас з Олексієм Григоровичем. Хоч між нами були 20 років різниці у віці, ми почувалися наче ровесники: багато спілкувалися, складалося враження, що не могли наговоритися. Дуже часто за роботою спілкували, мали спільне захоплення – пісню. Його улюбленою була "Повій, вітре, на Вкраїну". Я часто бував у Луцишиних вдома. Разом з майстром їздив до милых його серцю Кришинець по глину, спілкувався з місцевими гончарами, бував на обійсті Івана Тарасовича Гончара. Саме там, на батьківщині Олексія Григоровича, зрозумів, у чому сила духу цієї мудрої людини. Навіть мешкаючи з 1955 р. у Вінниці, він ніколи не поривав із своїм селом, пуповиною приріс до нього. Все своє життя гідно і віддано ніс спадок роду свого та й багатьох односельців-"горшкольовів".

У Музеї-садибі Михайла Коцюбинського (м. Вінниця, 1993 р.)

Директор Вінницького обласного краєзнавчого музею Д. Загнітко вручає подяку О. Луцишину за участь в етнографічному святі (1989 р.)

Музейне свято (м. Вінниця, 2000 р.)

Після профцентру ми з Олексієм Григоровичем ще багато разом працювали: будували піч і допомагали налагоджувати роботу школи-майстерні Людмили Філінської у СЗОШ № 35, з нуля "піднімали" на запрошення дирекції відділення художньої кераміки у Вінницькому вищому художньому професійно-технічному училищі № 5. Воно існує ще й досі, керує відділенням одна з учениць Олексія Григоровича – Оксана Верхова-Єднак. А ще – до останніх днів Олексія Григоровича щиро і віддано товаришували. Він для мене був дійсно справжнім товаришем, як ніби ми з ним виростили з малих років. З іншого боку, Олексій Григорович часто казав: "Ми друзі, то друзі, але я ж то старший!" Хоч у роботі він ніколи не шукав собі легшої, навіть образився, коли нагадували йому про вік. Все повинно бути порівну і справедливо. Розумієте, у вчителів було стільки всього доброго, людяного, що його не можна забути. Я у нього навчився професії гончара і людського життя. Дуже мало у світі таких душевних людей, які жили б з такою любов'ю. І тому він для мене завжди був, є і буде. І товаришем гарним, і Майстром великим, і батьком мудрим, як батько рідний. Олексій Григорович казав: "Син – то в мене Льоня, але Ви в мене ніби нерідний син, але й рідний..." Переконалий, добрий слід залишив він не тільки в моєму серці, а й для всієї Вінниччини, всієї України. Його знають, сам переконалися, де б не бував, по всій Україні. Я вдячний долі, що дала мені в житті такого вчителя".

Жодна мистецька акція у місті чи області не відбувалась без славетного подільського гончара. Він був учасником 50 обласних виставок народного мистецтва Вінниччини, всіх музейних свят, різноманітних зустрічей, фестивалів, народознавчих заходів.

Директор Обласного центру народної творчості Т. Цвігун (2003 р.)

Т. Цвігун та М. Вдовцов на I обласному симпозіумі-практикумі з подільського гончарства у Бубнівці, присвяченому пам'яті О. Луцишина (грудень 2001 р.)

Тетяна Цвігун – заслужений працівник культури України, директор Обласного центру народної творчості: "Про Олексія Григоровича неможливо говорити як про звичайну людину. По-перше, він був дійсно самотнім майстром, який гідно продовжив і збагатив мистецьку школу подільського гончарства. По-друге, я його дуже поважала й любила як Людину: світлу, мудру, доброзичливу, надійну, як кажуть в народі – покладисту, що завжди зрозуміє і розрає. Він був ніби центром, стрижнем та символом всіх мистецьких акцій, які відбувалися у місті та області. Без нього не обходилося жодне свято: свято музеїв, міста, обласні виставки декоративно-прикладного мистецтва... Ніхто й не задумувався над тим, скільки здоров'я, зусиль потрібно було докласти вже досить літньому майстрові, щоб належним чином підготуватися до цих дійств: і глину заготувати, і виробів зібрати, і десь знайти машину, щоб круг її усе необхідне начиння до місяця вчасно доправити... Та зусилля варті були тієї неповторної вистави одного актора-чудодійника, майстра-віртуоза, який завжди збирав навколо себе не одне покоління щирих шанувальників, що відкривали красу народного мистецтва саме через творчість Олексія Григоровича та його учнів.

Кожна людина дбає про свій слід на землі... Слід Олексія Григоровича – не тільки в прекрасних роботах, талановитих учнях, а й в тій пам'яті серед людей, яку залишив по собі. З одного боку, дуже сумно, що немає поміж нас, земних, великого Майстра, а з другого – ця людина зуміла своїми виробами, своєю творчістю, любов'ю й повагою до людей, відданістю улюбленій справі зробити так, що він є серед нас. Я вірю, що пройдуть роки, десятиліття, а він всерівно буде. Бо займався такою творчістю, таким видом мистецтва, які закарбували, зберегли образ талановитого подільського ГОНЧАРА на віки".

Традиційний кришинецький комінок. Твір О. Луцишина, що здобув перемогу в конкурсі робіт учасників I-го Бубнівського симпозиуму (1995 р.)

Серед учасників I Всеукраїнського симпозиуму-практикуму з гончарства. Музей-садиба братів Герасименків (с. Бубнівка, 1995 р.)

Директор бубнівського Музею-садиби, член Національної спілки народних майстрів України Т. Шлак і О. Луцишин на музейному святі (м. Вінниця, 1998 р.)

Михайло Вдовцов – подвижник відродження бубнівського гончарного осередку, генеральний директор "Віноблазоліс": "Моя перша зустріч з Олексієм Григоровичем відбулася у Бубнівці в 1990 році в керамічному цеху, який перебував тоді ще у старому приміщенні початкової школи. Олексія Григоровича цікавили нові електричні гончарні печі, які тут ми вперше побудували. Це нововведення значно поліпшило умови праці майстрів, позитивно вплинуло на її продуктивність. З великою увагою вивчав Олексій Григорович досвід бубнівських гончарів, випробовував глину, працював разом з місцевими майстрами. Велике схвалення висловлював і на адресу нових печей, оптимістично бачив майбутнє подільської кераміки.

Друга зустріч – на Першому всеукраїнському симпозиумі-практикумі з народного гончарства, який також відбувся у Бубнівці в 1995 році. Майстер був серед найпочесніших гостей, брав участь у конкурсній програмі, опікувався молодими гончарами, особливо роботою талановитого вінницького юнака, нині вже знаного митця Михайла Дідківського. Показово, що саме вони удвох і стали переможцями конкурсу в своїх номінаціях: Олексій Григорович серед корифеїв, а Михайло – серед молодих обдарувань.

Була запланована і третя зустріч у Бубнівці на Першому обласному симпозиумі-практикумі з подільського гончарства в грудні 2001 року, де митець мав бути одним з найпочесніших гостей і найповажаніших наставників. Однак – не дожив, і симпозиум уже був присвячений його пам'яті. Так він і увійшов в історію нашого краю, як симпозиум пам'яті Олексія Григоровича Луцишина. Це була унікальна людина й неповторний майстер. Завжди впевнений, зібраний,

У рідному селі на гончарському купку (с. Кришинець, 1999 р.)

Зустріч із студентами музично-педагогічного факультету (спеціалізація "Українознавство") (2000 р.)

Теплим, щедрим і щирим був дім Луцишиних. Тут панували затишок, гречність і велика пошана до праці та людей. Тут завжди почували себе як вдома, спочивали і тілом, і душею, набирали наснаги, бадьорості та оптимізму. Зліва направо: І. Мельничук, Н. Луцишина, Л. Мельничук, О. Луцишин (м. Вінниця, 1998 р.)

організований, інтелігентний і якийсь дуже гарний, величний. Я не пам'ятаю жодного разу, коли б у якомусь заході, де брав участь Олексій Григорович, на ньому не було вишиваної сорочки чи традиційного соломяного бриля. Зі стрижнем чоловік був. З його смертю в історію відійшла ціла епоха злетів і падінь, здобутків і втрат у народному мистецтві. Більше, як не гірко констатувати, втрат... Тільки в гончарстві скільки відомих центрів перестало існувати! Із старих майстрів-гончарів, що володіють традиціями промислу, залишились одиниці, і то переважна більшість з них вже давно не працює... Хіба що наша Фросина Іванівна Міщенко з Бубнівки та її школа, яку вдалося зберегти.

Земля пухом великому Майстрові, а нам вічної пам'яті про нього та його безцінний спадок!"

Тісні творчі й теплі людські стосунки склалися в Олексія Григоровича з Народознавчим центром Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського, який досліджує народну культуру Поділля. Майстер часто бував у нас на різноманітних мистецьких заходах, зустрічах, допомагав порадами у створенні виставкової галереї, експозиції з гончарства краю, консультував атрибутування зібраних в експедиціях гончарних виробів, брав безпосередню участь у вивченні історії гончарного осередку його рідних Кришинець.

Олексій Григорович виявляв неабиякі здібності до пошукової роботи. Залучав до неї і дружину Надію Дмитрівну, з якою прожив щасливо майже 60 років та виростив сина Леоніда і в кому мав у всіх справах щирого сподвижника й помічника.

Надія Дмитрівна та
Олексій Григорович у
1943 р. (с. Крищинці)

Останнє в його житті музейне свято (2001 р., травень)

Надія Дмитрівна – дружина
Олексія Григоровича: "Ми прожили
довге щасливе життя. Майже 60 літ
у парі. Багато всього було. І радості,
і смутку. Пам'ятається кожна мить.
Як зустрічалися, одружувалися у Кри-
щинцях за румунської окупації, як на
війну забрали Олексія Григоровича, а
потім звістка, що поранений у гос-
піталі лежить. Пішки до Фалешт по
розгruzлих весняних шляхах йшла,
щоб провідати, та й ще його гармошку
несла – просив у листі Альоша, щоб
передали йому, а я й принесла сама.
Радості було... Кілька днів побула біля
нього у госпіталі, та й знову пішки
додому. Згодом і син Леонід народився.
Вже вдвох виглядали Олексія
Григоровича з війни. Коли він у 1947 р.
повернувся додому, Льоні вже
виповнилося 3 роки. Ми завжди
допомагали один одному в усьому.
Дружно жили. Олексій Григорович був
дуже непристосований, іноді навіть
безпорадний у побуті, як мала
дитина. Я його до кухні чи до городу
не підпускала. Кажу: "Йди вже,
майструй там. Я сама дам раду".
Куди не гляну зараз: чи в хаті, чи на
обійсті – все його руками зроблено.
Ота мозаїка, що на будинку
викладена, – також його рук справа.
Все вмів змайструвати. Дуже добрим,
уважним завжди був до мене.
Надзвичайно ранимим був. Завжди
болісно і довго переживав кожну
кривду, несправедливість від людей.
Щиро тішився кожною вдалою робо-
тою. Найважливішою подією у своїй
творчості вважав персональну вистав-
ку у красназничому музеї 1996 р. Дуже
чекав виставки до свого 80-річчя.
Багато працював, але вже нездужав...
Ще й зараз не віриться, не можу
змириться з тим, що Альоші нема..."

Музейне свято (м. Вінниця, 2000 р.)

На святі вулиці Івана Гончара у Кришинцях з онучкою Юлією (1999 р., червень)

Серед земляків та гостей свята (с. Кришинці, червень 1999 р.)

Син Леонід: "Я дуже пишаюся моїми батьками, завжди захоплювався їхньою мудрістю, працелюбністю, великою добротою і любов'ю до людей і всього, що складало зміст їхнього життя. Вони нероздільні, ніби одне єство".

Майстер збирав відомості про династії кришинецьких "горшколюпів", вболівав за створення у селі музею Івана Тарасовича Гончара. Саме Олексій Григорович був одним з ініціаторів проведення у червні 1999 р. в Кришинцях на Мисківці, гончарському кутку, Дня вулиці Івана Гончара, на якій народився і сам. Там, на святі, Олексій Григорович подарував до майбутнього музею свою скульптурну композицію "Годенки", щиро дякував за науку своїм сусідам-гончарам, назвав їх всіх поіменно, справедливо зазначивши, що праця кожного із них є живою історією не тільки кришинецького гончарного осередку, а й самобутньої культури всього українського народу.

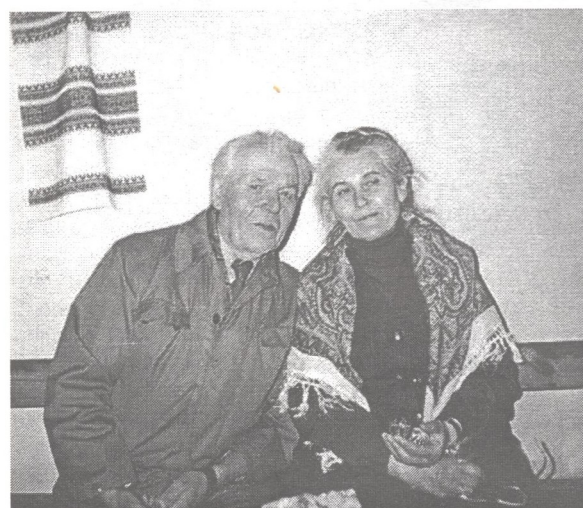
На жаль, мрія Олексія Григоровича про створення музею Івана Тарасовича Гончара залишилися й досі не реалізованою. Як кажуть – не діждав. І сьогодні на рівні обласних та міських органів влади вже обговорюється нова ініціатива його учнів, Народознавчого центру педуніверситету, Обласного центру народної творчості про створення Меморіального музею-садиби Олексія Григоровича Луцишина. Музею, який би став справжнім центром не тільки збереження та продовження мистецької школи талановитого Майстра, а й відродження славних традицій всього подільського гончарства, де б навчалися обдаровані діти,

На святі вулиці Івана Гончара (Мисківка, с. Крижинці, 1999 р.)

Член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, вишивальниця Г. Данилюк (м. Вінниця, 1997 р.)

З Галиною Данилюк (м. Вінниця, 1998 р.)

удосконалювали свою майстерність молоді гончарі, реалізували свій досвід спадкоємні майстри. Про такий центр мріяв Олексій Григорович, вірив у те, що знайдуться у краї сили, здатні втілити цю державної ваги справу в життя. Однак – вже без нього. Але – в ім'я пам'яті про нього й багатьох інших гончарів-побратимів, хто самовідданою працею свято беріг і примножував справу роду свого й славу землі, де народився і виріс.

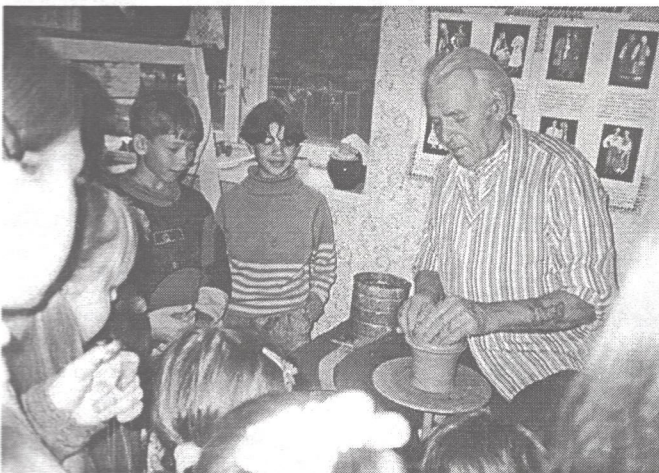
Галина Данилюк - член Національної спілки народних майстрів України.
"Ми знайомі з Луцишином з 1960 року. Він часто приходив до мого чоловіка, який також був скульптором, і Олексій Григорович у нього вчився. Олексій Григорович Луцишин – людина виняткової душі. Навіть у похилому віці він був молодим, завжди випромінював енергетику добра, дружби та доброзичливості. Він не тільки людей притягував до себе, йому підкорялася глина. Дуже дбав про збереження спадщини, щоб нащадки її знали й берегли. Я завжди захоплювалася творчістю майстра. Вона близька мені по духу, адже й сама ниткою на полотні намагаюся творити милі серцю народні мотиви, берегти подільську мистецьку школу, нести добро й тепло людям. У мене є робота, яку я присвятила Олексію Григоровичу. Це рушник під назвою "Священний горщик". На ньому – руки гончара, які творять світ добра, як робив це впродовж всього свого життя Олексій Григорович Луцишин. Без сумніву, він – людина. Доброносний, хлібосольний. Нам його не вистачає, він ніби тут. Він буде завжди з нами і десь над нами. Бо це людина великої душі й творчості. І дай нам, Боже, таких людей побільше. Тоді ніколи не вмере Україна".

На святі у міському парку (м. Вінниця, 1987 р.)

На виставці-ярмарці біля художнього музею (м. Вінниця, 1999 р.)

Зустріч з учнями приватної сімейної школи "Аїст" (м. Вінниця, 2001 р.)

Бути музею чи ні – залежить від нас, від нашої мудрості, небайдужості та праці. Саме від нас залежить, якими будуть та з чим залишаться наші діти: американізованими, космополітизованими чи виплеканими в любові й пошані до своєї батьківщини, народу та його гідної зачудування й світового визнання культурної спадщини.

Згадую обличчя людей дорослих, літніх чи зовсім юних, які завжди велелюдно збиралися навколо Олексія Григоровича, коли той чарував на крузі чи творив свою неповторну іграшку-скульптурку. Яке одухотворення, захоплення й відкриття дива – високого мистецтва свого народу, непереборне бажання й самому взяти до рук глину і так, як він, Митець, творити... Цього – не можна втратити, залишити в минулому, відпустити зі смертю майстра! Бо то є дух, сила, яка наповнює оптимізмом, додає насниги та віри в те, що прийдешній наш день буде обов'язково кращим за попередній, впевненішим і пліднішим у всезагальному поступі до утвердження України та кожного з нас у ній.

Олексій Григорович беззастеречно вірив, що Україна буде вільною, квітучою, багатого, щасливою, щедрою і... визнаною світом. Свій внесок у цю святую справу Майстер зробив: залишив безцінний спадок – учнів та сотні самобутніх творів, що гідно репрезентують у музеях та приватних колекціях Білорусі, Болгарії, Канади, Молдови, Німеччини, Польщі, Росії, Сполучених Штатів Америки, Угорщини й нашої держави високий рівень українського народного мистецтва, кращі традиції подільського гончарства. З-поміж цих робіт є дві під однією назвою: "Гончарам усього світу присвячую...": великі декоративні

коровай та горщик. З одного боку горщика – усміхнене обличчя гончара-українця у смушквій шапці-покришці, а з другого – рядки вірша, написаного Луцишину вінницьким поетом С. Олексіємком:

*" ... Читав якомсь Святе писання
І вчитав. Раз спозарання
Господь узяв м'якую глину
І з неї виліпив людину.*

*Гончар, узявши тую глину,
Натруджену зігнувши спину,
Покрутить круг туди-сюди
І зробить миску для їди.*

*Щоб та людина їла, пила,
Орала землю, хліб ростила,
Зростила сина-молодця
Й хвалила Господа-Творця.*

*Гончар, звичайно ж, не Господь,
Про це з нас кожен знає,
Та все ж, як кажуть у народі,
Він іскру Божу має.*

Ці твори найкрасномовніше, найповніше розкривають ество великого подільського Майстра – людини, громадянина, патріота. Коровай – то символ землі всеплодющої, люду щирого, гостинного й працьовитого, щедрості самого Олексія Григоровича, а горщик – своєрідний пам'ятник гончарям усього світу, які невідвладними часу творіннями фіксували пам'ять свого народу, його неповторність і велич. Аще – несли добро, мир та мудрість, наслідуючи Господа-Творця.

Немає з-поміж нас, земних, уже Майстра... Та дух його відчуваєш, слід бачиш усюди: у майстерні, яка ніби на мить завмерла, очікуючи його повернення, біля двох горен, які побудував незадовго до смерті і в яких його учень Євген Микитович Слободинський зовсім недавно випалив частину останніх

На музейному святі (м. Вінниця, 1999 р.)

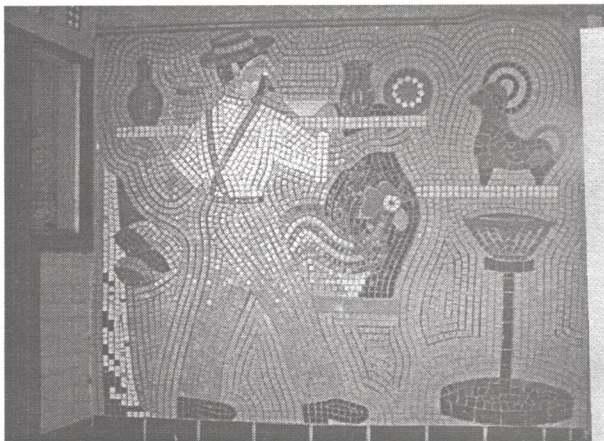
На згадку про зустріч (с. Буша, 1998 р.)

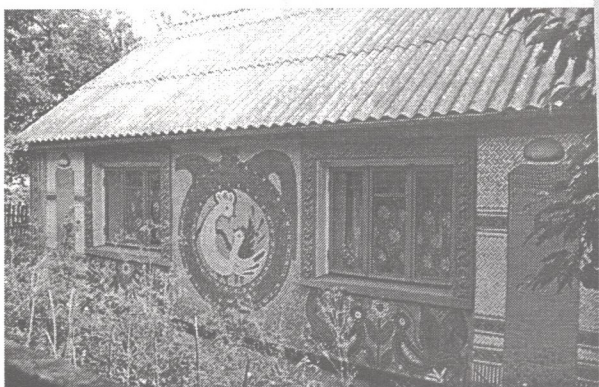
С. Слободинський з дружиною (м. Вінниця, травень 2003 р.)

його робіт, скрізь на садибі, в оселі, де все зроблено його дбайливими руками, в наповнених невимовною тугою та горем очах дружини, сина, невістки, обох онуків, у кожному із нас, хто знав його, любив і шанував. А ще – у спогадах багатьох людей, хто вже ніколи не побачить того завжди життєрадісного у білій вишиванці та солом'яному брилі дідуся-гончара, який на очах у всіх творив із глини правичне диво.

Євген Слободинський – вчитель СЗОШ №32, учень О. Луцишина: "Олексій Григорович – незвичайна людина і неперевершений майстер. З першої нашої зустрічі він увійшов у моє життя як дуже рідна й близька по духу людина, посів у ньому особливе місце. Олексій Григорович був надзвичайно добрим, щирим, фанатично захопленим народним мистецтвом Майстром. Він так випромінював це захоплення, що воно, ніби інфекція, швидко поширювалося серед тих, кому випало щастя спілкуватися із славним гончарем. Так сталося і зі мною. До 60 років я за глину ніколи не брався. Захоплювався різьбленням по дереву. Часто відвідував свого колегу Андрія Михайовича Шевчука у Вінницькому міжшкільному навчально-виробничому комбінаті. Там познайомився з Олексієм Григоровичем Луцишином. Це було на початку 90-х років. Вони і показали мені гончарну глину, круг, вже готові вироби. Зацікавився. Став час від часу навідуватися у комбінат, а потім, коли Олексій Григорович й Андрій Михайович вже працювали у ВХПТУ №5, – і туди. Спостерігав за роботою, розпитував, вивчав технологічний процес. На той час вже й спеціальну літературу став підчитувати. Але сам ще не пробував робити, хоч дуже хотілося. Одного разу, саме

Автограф Майстра на стіні власного будинку

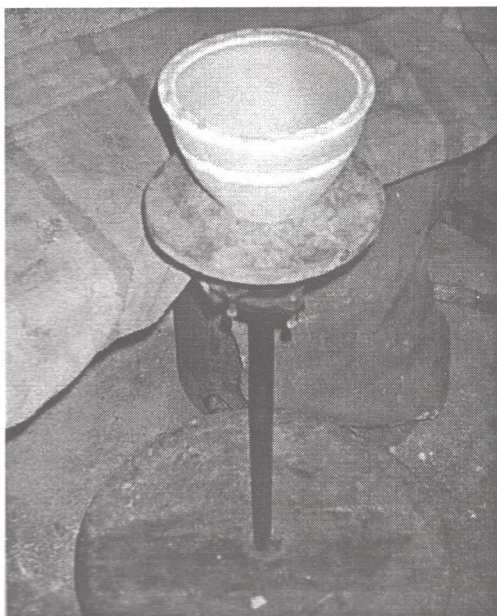

Садиба Луцишиних (м. Вінниця, 2002 р)

Майстерня

в день мого 60-річчя – 5 липня 1996 року, я знову прийшов у майстерню до Олексія Григоровича. Йшли заняття. Діти працювали: хто на крузі, хто із скульптурками. Майстер порався біля печі. Чи то на обличчі у мене було "написано", чи яка енергетика така йшла від мене, Олексій Григорович глянув і каже: "Сідайте за круг. Будете робити". "Ой лишенько, – думаю, – ото перед дітьми зганьблюся. Не вмію ж зовсім, ні разу й не пробував... І чого це він глину мене не заставив місити? Всі ж у нього з цього починали гончарську науку". Я тоді й кажу Олексієві Григоровичу: "Ет, ні. Спочатку треба глину замісити". Усміхнувся: "Ну що ж, місіть!" Скільки я трудився над тією глиною – вже й не пам'ятаю. Знаю тільки, що досить довго, аж поки майстер не сказав – готова. Взяв грудку вимішаної мною глини, сів за круг і за мить горщик вже був готовий. А тепер Ви", – знову до мене. Із шматком тієї глини я й сів уперше за гончарний круг. Сам не сподівався, що зумію з першого разу грудку глини відцентрувати й "створити" свою першу посудину, схожу на пушкінську чорнильницю, в яку гусяче перо вмочали. Глянув Олексій Григорович й каже до учнів: "Ви стали свідками народження нового гончара". Тільки тоді я й признався майстрові, що у мене в той день було подвійне народження: моє 60-річчя і перший гончарський досвід. З того часу я не розлучаюся з кругом. Маю його вдома, зробив і в школі, щоб діток навчати цьому прадавньому народному мистецтву. Під керівництвом Олексія Григоровича опанував поливу, технологію випалу. З його легкої руки став бувати на різноманітних мистецьких заходах. Він кругом мене з собою запрошував. Представляв як свого наймолодшого учня, якого треба занести в книгу рекордів Гіннеса. Адже

Той самий круг...

Горен Олексія Григоровича. Однак уже без нього...

З останніх виробів майстра, випалених Є. Слободинським (2001 р.)

за нашою подільською традицією справжній гончар мусів сісти за круг не пізніше 6-ти років від роду. Зі мною ж це трапилося тільки у 60. Мало того, Луцишин ще й дружину мою до цієї справи заохотив, навчив робити народну іграшку. Тепер вона мені в усьому допомагає.

Я дуже важко переніс смерть Олексія Григоровича. Вже час минув, а й досі не віриться, що його немає. Коли Надія Дмитрівна, його дружина, потелефонувала й запропонувала випалити останні роботи вчителя – я ніч не спав. Дуже переживав: а як не зумію, попсую твори, які ще зберігають тепло його рук?! Я ж ніколи самостійно не випалював у справжньому горні, та ще й дровами... Щиро скажу – дуже хвилювався й боявся. Коли прийшов до Надії Дмитрівни, відверто розповів про свої страхи. Вона глянула на мене й промовила: "Не хвилюйтеся. Олексій Григорович нам допоможе". І дійсно, ніби сила яка в мене вселилася. Навіть природа мені допомагала – день такий гарний випав. Не відійшов від горна ні на мить. Якесь і впевненість з'явилася. Коли закінчив випалювати, закрив усе, замушував у горні і кажу: "Олексію Григоровичу! Все, ми з вами вже випалили! Дякую за допомогу". Приходжу на другий день, знову після безсонної ночі, яка була для мене як ніч перед Різдвам, відкриваю горно, виймаю вироби, постукую черепочком, а вони – дзвенять... Гарні, як сонечка. Лише з макітри покололися. Так мені шкода... Але Леонід Олексійович, Надія Дмитрівна, згодом ще й сусідка прийшла, заспокоїли: в Олексія Григоровича також таке траплялося. Це не без того. Дуже гарний випал вдався. Я й досі сам собі дивуюся. Думаю, якби вже другий раз при-

йшлося, то, мабуть, і цього браку не допустив. Ось такі випробування характеру та майстерності влаштував мені Олексій Григорович. Перше – ще за життя кругом, а друге – своїми виробами, вже після смерті... Думаю, я не підвів свого дорогого вчителя".

28 вересня – день народження Олексія Григоровича Луцишина. 24 листопада – день, коли його не стало. Поминаймо його в ці дні. Добром і вдячністю. Побажаймо вічної пам'яті та спочинку з миром, а нам – мудрості та совісті, всезагального збереження та примноження безцінної спадщини, що дісталася від попередніх поколінь.

Скульптурна композиція
"Несе Галя воду" (1950-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Баба Палажка і баба Параска" (1959 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"На базар" (1950-ті рр., колекція майстра)

Супниця.
На покришці скульптурна композиція
"Королева полів" (1959 р., ВОКМ)

Скульптурна композиція
"Фашисти втікають"
(1960-ті рр., ВОХМ)

Супниця.
На покришці скульптурна композиція
"Чоботи ви мої"
(1970-ті рр., ВОХМ)

Куманець "Музики" (1970-ті рр.,
Тульчинський краєзнавчий музей)

Скульптурна композиція
"Нерівний шлюб"
(1970-ті рр., Тульчинський краєзнавчий музей)

Скульптурна композиція "Катерина"
(1957 р., ВОКМ)

Горнята-трійнята "Силач"
(кінець 1970-х рр., ВОКМ)

Скульптурна композиція "Солістка" (1972 р., ВОКМ)

Свищик "Удод" (1973 р., ВОКМ)

Таріль "Дерево життя"
(1970-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція "Закоханий"
(1970-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Гончар на ярмарку"
(1970-ті рр., колекція майстра)

Посудина
"Павич" (1975 р., ВОКМ)

Посудина
"Парочка",
(1970-ті рр., ВОКМ)

Горнята-близнята "Злі сусіди"
(1975 рр., закуплено до Угорщини)

Посудина "Козаки на дозвіллі" (1976 р., ВОХМ)

Супниця.
На покришці скульптурна композиція
"На риболовлі"
(1970-ті рр., колекція майстра)

Горнята-близнята "8 Березня" (1975 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Один з сошкою, семеро з ложкою" (1975 р., ВОХМ)

Горнята-трійнята "Три богатирі"
(1975 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Ой ти чула, чи не чула"
(1975 р., Шаргородський художній музей)

Горнята-близнята
"Баба Параска і баба Палажка"
(1975 р., ВОХМ)

Посудини:
"Кухарочка наша, не мащена каша" та
"Де той дядько Йосип, що горілку носить"
(1978 р., ВОХМ)

Іграшки "Півник та курочка" (1979 р., ВОХМ)

Посудина "Кінь" (1982 р., ВОХМ)

Горнята-близнята
"На рингу"
(1980-90 рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Побачення" (1980 р., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Мені тринадцять минуло"
(1981 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Придане везуть"
(1980 р., колекція майстра)

Каминок (1980 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Музики" (1985 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція "Хор ветеранів" (1985 р., ВОХМ)

Посудина "Олень" (1980 р., ОЦНТ)

Скульптурна композиція
"Коровай" (1980-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Ріпка" (1985 р., колекція майстра)

Свищики
"Півник і курочка"
(1990-ті рр., колекція майстра)

Посудина "Кінь" (1986 р., ВОКМ)

Посудина
"Баран"
(1985 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Кришинецькі музиканти"
(1985 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"Гончар за роботою"
(кінець 1990-х рр., колекція майстра)

КоминоК
(кінець 1990-х рр., колекція майстра)

Горщик
"Гончарам усього світу присвячую..."
лицьова сторона
(1990 р., ВОКМ)

Горщик
"Гончарам усього світу присвячую..."
зворотня сторона
(1990 р., ВОКМ)

Скульптурна композиція
"Рибалка"
(1990 р., ВОКМ)

Посудина
"Баран"
(1993 р.) ВОКМ)

Куманець
(1991 р., ВОКМ)

Скульптурна композиція
"Я купила куманці"
(1996 р., ВОКМ)

Скульптурна композиція
"Фотограф"
(1990-ті рр., колекція майстра)

Вази
(1990-ті рр., колекція майстра)

Скарбничка
"Сучасна калитка"
(1990-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція на покривці до супниці
"Життя продовжується"
(1989-1990 рр., ВОКМ)

Горнята-трійнята
"Силачі"
(1990-ті рр., колекція майстра)

Посудина
"Барило"
(1992 р., ВОКМ)

Посудина "Ая став, дивлюся, де ж моя Маруся"
лицьова та зворотня сторони (1995 р., ВОХМ)

Сільничка
"Чумацький віз"
(1995 р., ВОХМ)

Скульптурна композиція
"На ярмарок"
(1990-ті рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція
"Тріо"
(кінець 1990-х рр., колекція майстра)

Скульптурна композиція "Останні новини"
(початок 2000-х рр., колекція майстра)

SUMMARY

Pottery has been along-lasting glory of Podillya, it has existed here since times immemorial. The availability of various raw materials of high quality, the easy process of extraction, long-standing existence of ceramics in the artistic and productive activity of the people facilitated formation of certain pottery traditions and peculiarities of its artistic style in the region. No other historic and ethnographic region of Ukraine is marked by such variety of pottery goods, remarkably numerous centers of folk ceramics and original pottery dynasties as Podillya. This fact has been widely recognized. At the beginning of the 20-th century the Eastern Podillya alone numbered about 100 pottery centers in which 1300 masters were engaged.

The village of Kryshchynsi, Tulchynsky district, Vinnytska Oblast, is deservedly considered to be one of the most renowned pottery centers of the region. The land of Kryshchynsi gave the world the talent of Ivan Tarasovych Honchar (1888-1944), an unsurpassed master of Ukrainian folk toy, the founder of the Ukrainian folk ceramic small-sized sculpture. Over 150 families of local potters worked in this village at the beginning of the 20th century. For many of them clay modelling was a hereditary occupation. The families of Rozhoks, Honchars, Kasians, Kovtuns, Korchaks, Kravets, Kuzuks, Lytsyshyks, Pohonets, Svyrhuns and other masters remarkably distinguished themselves in the history of not only this center but of the whole Podillya as well. The works of Kryshchynsi's potters have always been marked by high quality and wide assortment. The old residents of the village keep recollecting long rows of Kryshchynsi's pottery at the fairs in Bratslav, Nemyriv, Tymanivsi, Tulchin and other smaller and bigger towns where the potters of Kryshchynsi sold their wares- Here you could buy everything Podolian clay modelers could make : from ordinary crockery for everyday household needs to festive and ritual dishes, rather big at times (for celebrations), table sets with decorative framing or painting, whistlers, toys, various statuettes etc.

A remarkable period of the history of Ukrainian folk art is the creative activity of Kryshchynsi's potter, an Honored Art Worker of Ukraine, Olexsiy Hryhorovych Lutsyshyn (1922-2001). The master was born and raised in a family of hereditary Kryshchynsi's "pot-clotters". Both the grandfather and the father, like all the potters of the village, masterly ground crockery on the wheel. The mother made toys for children and helped her husband. The master's first teacher was his father who involved the son in the family business from the age of five. From the age of ten Oleksa worked with a potter's wheel, learnt to make traditional village pottery, made his first attempts to decorate the wares. Considerable influence on his professional growth was made by his neighbor, a famous and honored master of folk art, member of Artists' Society of Ukraine I.T. Honchar. It was he who taught O.H.Lutsyshyn the art of fine plastics: he modeled the traditional Podolian toy funny men's silhouettes, his first sculptural composition. The master rightly looked upon himself as a follower of Ivan Tarasovych's art school. In course of his life he did his best not only to preserve it, but to enrich it artistically as well, share with his pupils his priceless experience of creating highly artistic samples of folk Podolian ceramics.

Dear reader. This book deals with the creative activity and self-sacrificing work of the original Podolian Master. Olexsiy Hryhorovych Lutsyshyn, a worthy Pupil of the great Teacher, who ill his last breath devotedly served his vocation, left considerable heritage, art school, good memory and dignifol contribution for the world.

ПІСЛЯСЛОВО

Поділля здавна славилися гончарством, яке побутувало тут безперервно з доісторичних часів. Наявність різноманітної якісної сировини, доступність її видобування, тривалість побутування кераміки в мистецько-виробничій діяльності населення сприяли формуванню у краї своєрідних гончарських традицій та художньо-стильових особливостей. Жоден з історико-етнографічних регіонів України не позначений таким багатством різновидів гончарних виробів, такою значною кількістю осередків народної кераміки й самотуніх гончарських династій, як Поділля. Цей факт є загальнознаним. На початку ХХ ст. тільки на території Східного Поділля нараховувалося близько 100 гончарських центрів, у яких працювали біля 1300 майстрів.

Село Кришинці Тульчинського району, що на Вінниччині, справедливо вважається одним з найвідоміших гончарних осередків краю. Кришинецька земля дала світові талант Івана Тарасовича Гончара (1888-1944) – неперевершеного майстра української народної іграшки, основоположника вітчизняної народної керамічної скульптури малих форм. У цьому селі на початку ХХ ст. працювали понад 150 сімей місцевих гончарів. Для багатьох із них робота з глиною була спадковою справою. Родини Рожків, Гончарів, Касянів, Ковтунів, Корчаків, Кравців, Кузиків, Луцишиних, Мельників, Погонців, Свиргунів та інших майстрів своєю творчістю залишили помітний слід в історії не тільки цього відомого осередку, а й всього Поділля. Вироби кришинецьких гончарів завжди відзначалися високою якістю, широким асортиментом. Старожили села ще й зараз згадують цілі ряди кришинецького посуду на ярмарках у Брацлаві, Немирові, Тиманівці, Тульчині, інших містах і містечках, де збували свої вироби кришинецькі гончарі. Тут можна було придбати все, що тільки вміли виготовляти подільські глиноліпи: від звичайного ужитково-повсякденного посуду до святково-обрядового, іноді дуже великого ("для okazій"), столових сервізів з декоративним оздобленням чи розписом, свищиків, іграшок, різноманітних скульптурок тощо.

Яскравою сторінкою історії українського народного мистецтва є творчість кришинецького гончара, заслуженого майстра народної творчості України Олексія Григоровича Луцишина (1922-2001). Народився і виріс мистець у родині спадкових кришинецьких "горшкольпів". І дід, і батько, як і всі гончарі села, вміло точили посуд на крузі. Мати виготовляла дитячі іграшки й допомагала чоловікові. Першим учителем майстра був батько, який з п'ятирічного віку прилучав сина до сімейної справи. Вже з десяти років Олекса працював за гончарним кругом, учився виготовляти традиційний селянський посуд, робив перші спроби оздоблювати вироби. Значний вплив на його професійне становлення справив сусід, вже відомий на той час заслужений майстер народної творчості, член Спілки художників України І. Т. Гончар. Саме від нього навчився О. Г. Луцишин мистецтву дрібної пластики: ліпив традиційну подільську іграшку, кумедні людські постаті, перші свої скульптурні композиції. Майстер справедливо вважав себе послідовником школи Івана Тарасовича. Впродовж всього свого життя намагався не тільки її зберегти, а й творчо збагатити, передати власним учням безцінний досвід творення з глини високохудожніх зразків народної подільської кераміки.

Шановний читачу! У цій книзі і йдеться про творчість та подвижництво самотуніхого подільського Майстра. Олексій Григорович Луцишин – гідний учень великого вчителя – до останнього подиху віддано служив улюбленій справі, залишив по собі значний творчий доробок та мистецьку школу, добру пам'ять і достойний слід на землі.

Науково-популярне видання

Лідія Мельничук

**Олексій Луцишин:
спомин про Майстра**

(Українською мовою)

Редактор М. Гаврик
Художник В. Юкиш
Коректор М. Драпака

Макет, оформлення
та комп'ютерна верстка ПП Василь Юкиш
Тел.: (0432) 43-69-23

Видавництво «Книга-Вега» ВАТ «Віноблдрукарня»
Свідоцтво ДК № 173 від 12.09.2000 р.

Здано у виробництво 09.10.2003 р.
Підписано до друку 11.10.2003 р.
Друк офсетний. Формат 70х1001/16.
Папір офсетний, крейдовий.
Фіз.-друк. аркушів 4,5.
Ум.-др. аркушів 5,85.
Обл.-вид. аркушів 6,03.
Тираж 1000 пр. Зам. 2515.

Творчо-виробничий підрозділ «Книга-Вега» ВАТ «Віноблдрукарня»
21050, м. Вінниця, вул. Київська, 4. Тел.: (0432) 55-41-29

Віддруковано у ВАТ «Віноблдрукарня»
21050, м. Вінниця, вул. Київська, 4. Тел.: (0432) 35-56-12

